

Ze hebben je nodig

Jacques d'Ancona wordt op 15 september 80 jaar. Doe maar na: 'Dat zou je niet zeggen!' Een dag eerder gaat bij GOOV Muziektheater in de Stadsschouwburg Groningen *Jacques J.* in première, een musical die het levensverhaal vertelt van de theaterjournalist en -recensent van *Nieuwsblad van het Noorden* en later *Dagblad van het Noorden*. Hoe ging dat leven?

Door Eric Nederkoorn

„Mijn vader was Joods, mijn moeder niet. Een gemengd huwelijk heet zoiets, nog steeds. Vader kwam uit Amsterdam naar Groningen. Alle d'Ancona's komen uit Amsterdam. Kijk naar Hedy. Die ook. Het leek de KRO op een gegeven moment aantrekkelijk om een programma met ons samen te maken. Zij als achterlicht van vaderskant. Zo zijn we op de televisie geweest, helemaal niets met elkaar hebbende. Op onze achternaam na.

Vader kwam naar Groningen en vestigde zich onder de naam J.S. d'Ancona, voorheen Biedermann & Co, in een riant pand in de Oosterstraat, naast waar nu Vera zit. Het is het laatste pand dat is afgebrand bij de bevrijding van Groningen in april 1945. Het had een riante toonzaal, een groot woonhuis boven en schitterende trappen. Het was een mooi patriciërshuis in het oude Groningen. Omdat mijn vader moest onderduiken, waren wij tweeënhal jaar voor de bevrijding al verhuisd naar het Damsterdiep, door toedoen van mijn grootouders, de ouders van mijn moeder, Zwartsenberg genaamd, van Zwartsenberg Mode aan de A-kerkhof. Dat is de winkel waar tegenwoordig boekhandel Van der Velde zit. Oom Wessel Zwartsenberg was een broer van mijn opa.

Mijn opa zelf zat in kunstmest, zowel in Afrika als in Ruischerbrug. Een andere broer had een interieur- en meubelzaak in Stadskanaal. Hij was ook een van de stichters van het Refaja Ziekenhuis. Ik heb daardoor een warme band met Stadskanaal. Via goede doelen, en met het Geert Teis Theater. Ik stimuleer die band niet, maar voel hem wel, door opa, die zijn landerijen had in Roswinkel.

Pa vestigde zich als niet-technicus met zijn elektronikawinkel vol radio's en televisies. Dat 'J.S.' stond voor Joseph Samuel, zijn voornaam, en dat a-technische heb ik overduidelijk van hem geërfd. Er was ook geen sprake van dat ik ooit de zaak zou overnemen. Mijn vader had kundige mensen rond hem. Hij was een pure ondernemer. Heel de familie had die handelsgeest in zich. Ook mijn moeder kwam uit een handelsfamilie. Moeder, Cecilia Emmina, heeft als jonge vrouw in Zwartsenberg Mode gewerkt.

Dat soort handelsbloed had ik niet, maar ik heb het geld nooit laten lopen. Dat kun je wel zien aan de contracten die ik afsloot. Voor al die honderden reizen vergat ik nooit reiskosten te vragen.

Steeds naar Aalsmeer op en neer, steeds 400 kilometer rijden, kilometers die in de goede tijd nog met 30 cent werden beloond.

Mijn vader had in 1943 een oproep gekregen voor Westerbork. Volgens de papieren is hij gegaan, in werkelijkheid dook hij onder bij de familie Boersma in Stadskanaal, Fokko en Antje. Ook daar werd hem de grond al snel te heet onder de voeten. Die mensen zaten in het verzet, ze overvielen niet alleen postkantoren, ze hadden meer onderduikers in huis. Je kon er op wachten dat er een inval zou komen. Daarom verhuisde mijn vader naar de Hamburgerstraat in Groningen, naar Jo en Martha Bosse, een goed conservatief, christelijk gezin. Vanuit zijn dakkamertje zag hij Robert Lehnhoff, de SS-commandant van het Scholtenhuis op de Grote Markt, op vroege ochtenden eenden schieten in de vijver. Meneer Bosse werkte bij het *Nieuwsblad van het Noorden*. Met meneer Haak, die de boekhouding deed en de ballpoints uitdeelde als de jouwe versleten was. De Bosses lieten mijn vader onderduiken en hun zoon Johnny was uiterst verliefd op mijn zus Ien.

Wij kinderen kregen altijd brieven van pa uit Westerbork. Zogenaamd. We wisten niet beter en dat moest ook niet. Mijn moeder was als de dood dat we onze mond voorbij zouden praten. Ik was 5 à 6 jaar en had verplicht geelzucht. Zo werd ik thuisgehouden. Dat had mijn moeder geritseld met de huisarts. Er hing een bord op de deur dat die ziekte heerste bij ons, om de Duitsers te weerhouden van een inval.

Mijn moeder was beducht voor zo'n inval, juist omdat mijn vader niet was opgekomen in Westerbork. Dat hij daar op papier wel was, is pas na de oorlog gebleken. Officieel is hij ook op transport gezet naar Auschwitz. We zijn er nooit achter gekomen wie dat heeft geregeld, welke goede geest mijn pa verduisterd heeft. Alle papieren uit die tijd zijn naar het Herinneringscentrum Kamp Westerbork gegaan. Ik ben daarvan ambassadeur. Ik heb alle stukken overgedaan: papieren, paspoorten, pasjes, alle bonkaarten die over waren - ze waren er blij mee.

Op een nacht kwam die inval op het Damsterdiep alsnog. Althans, een begin. Ze kwamen de 'Kraftwagen' vorderen. Alleen was die van glaszaak Koster. Wij woonden op 13a, Koster zat op 13. Mijn moeder vertelde de Duitsers glashard dat het in Nederland de gewoonte was om aan te bellen bij wie je moest zijn.

We zijn bij de Kusters, die vrienden waren geworden, samen met andere families in de schuilkelder opgenomen bij de gevechten tijdens de bevrijding. Het was levensgevaarlijk op straat. We konden door een spleetje in de rolluiken zien hoe de Duitsers zich overgaven door hun ransels in het toen nog bestaande water van het Damsterdiep te gooien.

We liepen op een zeker moment toch naar buiten. Ik keek om de hoek en zag hoe vijftien huizen verder buurman Nico Smit, als een van de laatste daden van de Duitsers, in een zijspan van een motor werd doodgeschoten. Smit had daar een benzinstationnetje. Gulf. Die beelden staan op mijn netvlies gebrand. Hoe hij werd afgeschoten. En dan die plas bloed.

*Het huis aan de Oosterstraat werd verwoest tijdens de bevrijding in 1945.
Foto: Noord-Nederlands persfotobureau Folkers*

We kwamen de bevrijdingsdagen ongeschonden door. Mijn moeder ging naar de vliering, waar ze op een geheime plek oranje vlaggen had verborgen. Ze scheurde die in repen, als sjerpen voor alle kinderen uit de buurt, zodat ze in oranje op straat konden spelen. We stonden te kijken naar de kruising van het Damsterdiep en de Oostersingel, tegenover het voormalige Poortershuis, waar nu het gebouw van Nijestee staat. Daar zag ik mijn vader aan komen lopen, om de hoek. Het was toen al wel gezegd. Vader zou komen! Maar hoe en wanneer? Ik had geen idee. En ineens was hij daar. Hij droeg een hoed en hield een aktetas voor zijn Jodenster. Er gingen nog berichten rond dat er hevig geschoten werd en vele doden vielen in de omgeving van het Academisch Ziekenhuis en het Oosterpark. Mijn vader kreeg na de oorlog last van een depressie. Door wat er was gebeurd met zijn familie. Iedereen was afgevoerd.

Hij vestigde zijn zaak in de Gelkingestraat, tegenover waar nu restaurant De Pauw zit. Hij ging zelf mee naar het Bodenterrein, vanwaar zijn spullen werden getransporteerd. Hij verhandelde van alles: draad en kabel, bandopname-apparatuur, koelkasten, lampenkappen, radio's. En 'De kleine

Sony'. Hij had de alleenvertegenwoordiging van Sony. Pa wilde geen Philips verkopen. Uit principe. Dat vond hij te gemakkelijk. Daar hoef je niks voor te kunnen, zei hij. Philips verkopen, dat deed iedereen. Dus handelde hij in Italiaanse toestellen, in Duitse, in van alles. En alles zonder een draad verstand van techniek. Daar waren die andere mensen voor. Vijftien had hij er in dienst. Van wie drie vertegenwoordigers.

De Gelkingestraat was anders dan de Oosterstraat. Een noodgreep natuurlijk. Op donderdag en vrijdag werd zijn handel ingeladen. Hij had installateurs in de provincie, van wie enkelen later tegen me zeiden: 'Jouw pa was zó'n goeie handelsman.' Op donderdagen was er koopavond in Winschoten. Ze hadden daar een toestel nodig dat niet in de voorraad zat, maar op papier al wel was verkocht. Mijn pa reed eerst met de auto naar de zaak en bracht dat toestel zelf. 'Oooh', zeiden ze dan, 'meneer d'Ancona kwam zélf.'

Ik heb ook op de zaak gewerkt, als bonnenopberger. Mijn pa heeft er een kleine twintig jaar gezeten. Hij kon geen opvolger vinden. Natuurlijk was hij teleurgesteld dat ik het niet zou worden. Ook moest hij ermee leren leven dat de procuratiehouder, meneer Rienk Schultz, tevens hoofd administratie en daarnaast verbazingwekkend technisch, het evenmin ging doen. Die was niet dapper genoeg, hij durfde het niet aan, als iemand die altijd in dienst was geweest. De zaak is tenslotte opgegaan in twee grote elektronische bedrijven. Onder zijn werknemers had pa een bijzonder trio, bestaande uit die meneer Schultz, meneer Baptist en meneer Pastoor. Meneer Schultz was baptist, meneer Baptist was katholiek en meneer Pastoor was gereformeerd. Een goeie, of niet?

Ik verdiende er op middagen wat centen bij. Brieven componeren, dat kon ik natuurlijk, brieven aan klanten en leveranciers, terwijl pa de handel deed, met die grote truck van hem. 'De Kleine Sony', dat was een klein tv-toestel. Anderhalf luciferdoosje groot. De kwaliteit was natuurlijk helemaal ruk, maar het was wel geweldig. Dankzij Sony kwam ik in contact met de familie Brandsteder. Vader Brandsteder was er directeur en hij was ook penningmeester van Ajax. Ze kwamen bij ons logeren, de Brandsteders met hun beide zoons, als Ajax in Groningen tegen GVAV moest voetballen. Later in Aalsmeer kwam ik het jongetje Brandsteder opnieuw tegen. 'Ja, we kennen elkaar toch?'

Als je vader Jood is maar je moeder niet, dan ben je het zelf ook niet. Frits Barend zei me: 'Doe niet zo gek, doe mee, kom bij ons die joodse feestdag vieren.' Dat wilde ik niet. Ik voel me geen Jood. Ik voel me inmiddels wel meer en meer verbonden aan die periode, aan het leven van toen. Maar wij draaiden geen joods huishouden en mijn vader deed er niks aan. Toch vind ik me misschien niet voor niets bovengemiddeld op over zo'n column in *Het Parool* van Theodor Holman waarin hij Theo van Gogh weer eens ophemelt, dezelfde Van Gogh die de verschrikkelijkste dingen schreef over Joden. Ik heb er onlangs een ingezonden brief over geschreven die geplaatst is. Mijn weerzin zou kunnen liggen aan het Joodse van mijn vader, dat moet de psycholoog dan maar uitzoeken. Mijn moeder wist meer van de rituelen dan pa. Zij voelde er een sterke band mee. Ze ging op de fiets naar Westerbork om voedselpakketten voor de Joden af te leveren, wetende dat pa daar niet zat.

Gaandeweg heb ik steeds meer gekregen met het Herinneringscentrum Kamp Westerbork. Ik heb er als ambassadeur namen mogen lezen en kwam ermee in het *NOS Journaal*. Ik zou bij mezelf moeten nagaan of dat ligt aan mijn vaders wortels, of dat het gewoon correct gedrag is, linkend aan iets waar ik de eerste dertig jaar van mijn leven geen donder aan heb gedaan.

Als kind ging ik naar de Borgmanschool, toen nog in de Schoolstraat, tussen de Poele- en Sint Jansstraat. Vreselijk. Ik was bang voor het nieuwe. Altijd. Dagenlang ben ik spugend naar school gebracht door mijn moeder. Gewoon omdat ik iets anders moest doen dan ik ervoor deed. Bang voor verandering. Een klein, ziekelijk ventje was ik. Later, in klas 5 en klas 6, was het duidelijk dat ik heel goed kon lezen. Bij juf Noord mocht ik op het laatste uur op de zaterdag voor de klas komen, kontje op tafel en naar de klas gericht voorlezen uit *In het warme Vossehol* van A.D. Hildebrand. En uit de boeken van Nynke van Hichtum en J.B. Schuil.

Ik moest eten. Ze dwongen me havermout te nemen, wat ik dan later weer uitspuugde. Dat was het ouderlijk regime van toen. Ik ben met dat eten puur mishandeld. Zo zou het nu niet meer gebeuren. Toch kon ik iets, bleek later. Op de ULO zei juf Bakker: 'Moet jij niet naar een andere school?' Dat werd de onderbouw van het Heymans Lyceum, Later Heymans College, nog later Werkman College, in de Nieuwe St. Jansstraat. Ik ontwikkelde er mijn belangstelling voor talen.

Maar eerst streed ik nog tegen grote lichamelijke problemen. Het was mijn darm. Als baby moest ik er al voor naar het ziekenhuis. Ik ben talloze keren vorstelijk geopereerd. 6 meter is weggehaald. Op mijn twaalfde werd ik op een nacht in de kever van mijn ouders naar Amsterdam vervoerd, naar professor Boerema, bij wie ik was geboren toen hij chirurg was in Groningen. Dokter Boerema, hoogleraar, zetelde in de Boerhaavekliniek op het Museumplein. Later vestigde zich daar Van den Ende Theaterproducties. En kwam ik dus voor heel iets anders op die plek terug.

Ik zou de operatie niet overleven, was de vrees. Ik was heel ziek. De broer en zus van mijn moeder met hun echtgenoten kwamen bij mijn bed, samen met mijn zus. Ik vroeg haar: 'Wat doe jij hier? Je moet toch naar school?' Ze zei dat ze vakantie had. Ik geloofde er helemaal niks van. Ze waren er omdat het zo slecht met mij ging.

Jacques als kind

Mijn moeder heeft me in leven gehouden door me voor te lezen. Door me erbij te houden, niet te laten wegzakken. Eindeloos. Dagenlang. Ik zie haar nog zo voor me. Daaraan heb ik mijn net niet obsessieve drift voor literatuur overgehouden. Ik ging boeken lezen voor boven mijn leeftijd. Later is die darm altijd een zwak punt gebleven. Ik moet ontzettend oppassen met wat ik eet. Geen peper, geen knoflook, niet te veel zoete dingen. Laatst, op onze cruise naar Miami, at ik een crêpe aan boord. Die was veel te zoet. Op zulke momenten heb ik meteen last. Geen zuurkool voor mij, geen hutspot, geen kool sowieso. Het regime in acht nemen.

Ik ging na klas twee naar het gymnasium. Dat werd geen succes. Wat er bij mij niet in zat was kennis voor algebra, scheikunde, meetkunde, natuurkunde. Mijn leraar wiskunde, Dopper, zei: 'Ik heb met je moeder afgesproken dat ik zou waarschuwen. Het is zover.' Hij liet me een eenvoudige som afmaken op het bord. Net zoals ik nu technische dingen niet zie, zodat mijn partner Hans altijd paraat moet staan, zag ik het toen ook niet.

Ik haalde niet alleen voor de bèta-vakken een onvoldoende, maar voor alles. Zelfs voor de talen. Ik wijt het aan de puberteit dat ik mijn interesse niet meer kon focussen. Drugs had je niet, roken deed ik niet, ik deed verder niks verkeerd, maar het lukte niet. Zelfs Engels, Latijn en Grieks vormden een onoverkomelijk probleem. Dus ging ik naar de HBS. Daar slaagde ik prompt met heel hoge cijfers. Een tien voor Engels, met een prijs van de ambassade, en negens voor Nederlands en Duits.

Ik was zó op de talen. Engelse klassieke gedichten, Lord Byron, ik leerde ze uit mijn hoofd. Als er ééntje was die ze op het eindexamen zou voordragen, dan moest ik dat zijn. En zo bleek het ook te gaan. Ik betrad het lokaal, ging staan aan de tafel van de gecommiteerden en droeg voor, met brede gebaren. Vasalis, Bertus Aafjes, *De laatste brief* ('Er viel een vogel die geen vogel was niet ver van hem, tussen de warme kruiden'), Vondels *Lucifer* ('Wie is het die zo hoog gezeten, zo diep in 't grondeloze licht...').

Bij Nederlands en Engels zeiden ze al na tien minuten: je kunt gaan. Medeleerlingen, op hun beurt wachtend in het overblijflokaal, schrokken. 'Wat? Ben je weggestuurd?' Ja, ik was weggestuurd. Ze hadden het wel gezien.

Ik ging Engels studeren. Ik werd een beetje mens. Ik ging voor het eerst naar een Chinees restaurant, in de Poelestraat. Voor het eerst ja, want ik was totaal geen avonturier. Ik was een laatbloeier. Pas op m'n dertigste ging ik uit. Alleen het theater, dat kwam veel eerder. Dat heb ik aan mijn moeder te danken. Het leven heb ik op dubbele wijze aan mijn moeder te danken, eerst via de geboorte en later door de redding, het theater aan allebei mijn ouders. Mijn moeder, van 1907, is maar 65 jaar geworden helaas, mijn vader, van 1902, 70. Ze zijn dus kort na elkaar gestorven.

Ze namen me op mijn dertiende mee naar de Stadsschouwburg. Alle grote stukken heb ik gezien, met Mary Dresselhuys, met Ko van Dijk: *Dood van een handelsreiziger*. Ik luisterde altijd naar de radio, Toon Hermans, Wim Kan, Wim Sonneveld. AVRO's *Bonte Dinsdagavondtrein*, *Willem Parel* bij de VARA. Op mijn dertiende zei ik: 'Mama, Toon Hermans is in de stad.' Hij kwam naar het Grand Theatre. Je ging indertijd naar het Grand Theatre, De Harmonie of de Stadsschouwburg. 'Mag ik erheen?', vroeg ik. 'Dat is niet voor kinderen', antwoordde mijn moeder. 'Maar ik wil zó graag.' Nou vooruit. Dan moest mijn zusje maar mee.

Later, als ik met mijn ouders naar de Stadsschouwburg was geweest, gingen we na afloop naar de Doelenbar, voor een drankje. Als je geluk had, ontmoette je daar de artiesten, want die bleven allemaal in Groningen. Ze kwamen immers met de trein en konden niet meer terug.

Op mijn vijftiende stond ik met mijn vriend Max Nijborg, die later mijn accountant zou worden en die straks op de première van *Jacques J.* zal zijn, in de winter als het 10 graden vroom, op dinsdagen om half zeven 's ochtends voor de Stadsschouwburg. Dan ging daar de deur open voor de kaartverkoop voor dat weekend. We waren niet de enigen die daar stonden. Wel het liefst de eersten. Als je met die kou mazzel had, liet de hoofdportier in zijn lange zwarte *frac* ons eerder binnen en mochten we in de hal wachten tot juffrouw De Vries de kassa opende. Dan kocht ik kaartjes voor mijn ouders en voor onszelf. Met sinterklaas kreeg ik een couponboekje, voor de derde rang, à zevenguldenvijftig – goed voor vijf voorstellingen. Als je bij zo'n voorstelling voor aanvang als eerste stond te wachten, kon je eerste rij derde rang zitten.

Ik ging met mijn ouders mee naar *Van de brug af gezien* van Arthur Miller. Het stuk was al om kwart voor tien afgelopen. Dat was idioot in die dagen.

In voorstellingen zat altijd een pauze en ze duurden soms zo lang dat sommige mensen voor het einde opstonden om hun bus te kunnen halen. Ik herinner me dat mijn vader, als goed handelsman, bromde na die korte *Van de brug af gezien*: ‘Nou, dat hebben die mensen makkelijk verdiend.’ Dat ben ik mijn hele leven niet vergeten.

Ik had groot respect voor mijn moeder. Ze was een frivole vrouw, ze speelde piano en kon goed moppen vertellen. Mijn vader was internationaal biljartarbiter. Hij moest dan naar Sociëteit De Harmonie, in de Kijk in ‘t Jatstraat, en soms mocht ik mee. Kijken naar Piet van der Pol, dat soort spelers.

Die studie Engels werd geen succes. Mijn interesse voor voetbal leidde me te veel af. Ik heb zelf nooit gevoetbald. Ik werd meteen scheidsrechter. Het begon bij mijn vriendin Susan. Ik kende haar van Pericles, de reciteervereniging literatuur en theater op school. Ik was daar voorzitter en criticus. Ik ben dus al criticus vanaf mijn zestiende. We moesten elkaar beoordelen bij het voordragen van stukken toneel en stukken poëzie. Voor mij hield dat in: aantekeningen maken, jury-overleg, de discussie leiden, wat vinden we ervan, wat kan beter. Naast voorzitter van Pericles was ik ook penningmeester van gymnastiek- oftewel de latere basketbalvereniging Celeritas. Dus leidinggeven en verantwoordelijkheid pakken heb ik vanaf mijn vijftiende gedaan.

Het was daar oordelen en beoordeeld worden. Ik ben een keer ontzettend boos geweest op een jury. Dat was toen ik voor een voordracht samen met een meisje een gedeelde eerste prijs kreeg van de stad Groningen. Ik zei: ‘Toe zeg, maak mij tweede en haar eerste, of andersom, maar gedeeld eerste, wat is dat nou? Wat een flauwekul. Beslis!’ Ik was woedend.

Maar goed, dat voetbal. Pa nam me mee met de tram naar het begin van de Esserweg. Naar Be Quick. Ik heb Be Quick-Ajax gezien, gefloten door Leo Horn. Later heb ik als noordelijk topscheidsrechter nog onder hem gevlagd. Een plek als grensrechter bij grote wedstrijden, dat voelde als een ere-aanstelling: Sportclub Enschede-Ajax, Go Ahead-Feyenoord. Ik was dan altijd eerste man. Als er moest worden ingevallen voor de scheidsrechter, dan moest ik dat doen. Als Leo ziek was of door zijn enkel zou gaan. Op een zondag waren we doodsbenauwd. Om tien voor half drie was Leo Horn nog niet binnen. Ik dacht: ik moet erin. Maar daar kwam hij alsnog. Ik snel het

ene pakje uit en het andere weer aan. Leo droeg altijd een zijdeachtig, groen pakje. Mijn moeder heeft hem een keer gebeld. Of zo'n mooi pakje ook niet iets was voor haar zoon. 'Mevrouw d'Ancona, nooit doen, je moet als scheidsrechter niet willen opvallen', zei hij. 'Ik ben de enige die dat kan.' Toen ik met pa mee was naar Be Quick-Ajax zaten er pakweg 16 à 17.000 mensen op de Esserberg. Het publiek leunde op een zeker moment zo ver naar voren dat het hek afknapte. Er vielen geen doden, het was geen Liverpool, maar vergeten ben ik het nooit.

Ik bracht Suzan 's avonds van Pericles naar huis, om elf uur. Suzan Schipper heette ze. Pa Schipper had een sigarenzaak op de hoek van de Nieuwe Ebbingestraat en de Spilsluizen. Haar ouders waren die avond nog op. Ze zaten boven, aan de huiskamertafel. Er lag zo'n Perzisch kleedje op tafel, zo eentje waarvan Duitsers stelden: 'Die haben Teppiche auf dem Tisch.' Vader Schipper zei: 'Ik ga naar bed. Ik moet morgen fluiten.' Ik vroeg: 'Hoezo? Speelt u in een orkest?' Hij antwoordde: 'Nee, ik ben internationaal scheidsrechter. Ik fluit morgen in Tilburg de derby Longa tegen Willem II.'

Scheidrechter! Helemaal naar Tilburg! Dat wilde ik ook! Het kwam daar ter plekke uit de lucht vallen. Schipper moedigde me direct aan om me op te geven voor de cursus. Twee weken later ging ik erheen, zes weken later was ik scheidsrechter. Ik was daar natuurlijk totaál ongeschikt voor. Een klein ventje, onooglijk, een brilletje, gek haar, zonder enige uitstraling. Geen gestalte. Dus ik kom in Boerakker om een wedstrijd te fluiten, twaalfde klasse of zoiets. De terreinknecht heeft net de lijnen gekalkt. Hij draait zich om, hij ziet mij staan, neemt me langzaam in zich op en zegt: 'Most dóe hier laidn?'

Mijn allereerste wedstrijd was Blauw Geel '15-Gruno 7, op Sportpark West End in de stad. Ze gaven je de kloterigste wedstrijden. 't Liefst van vierde, vijfde en zesde elftallen vol oud-eerste-elftalspelers. Ik, een ventje van 19 zonder enige routine, dat niet eens zelf had gevoetbald. En dan elftallen met spelers die mijn grootvader hadden kunnen zijn. Maar ik hield me geweldig staande. Jongens kom op! Voetballen!

Binnen een jaar was ik ontdekt. Dat ging ook toen al via rapportages. Een schoolhoofd uit Hoogezand was secretaris van de scheidsrechterscommissie. 'Meneer d'Ancona, ik heb een heel moeilijke

wedstrijd voor u in de eerste klas van de Groninger Voetbalbond, een derbyachtig duel in het Westerkwartier, durft u dat aan?' Natuurlijk durfde ik dat. Kort houden, niet lullen. Op mijn 25ste floot ik de finale om het kampioenschap van Nederland: AFC uit Amsterdam tegen De Valk uit Valkenswaard.

Jacques (met het vingertje omhoog) als scheidsrechter. Foto: Piet Boonstra

Op de tribune zat Leo Horn. Hij schreef een goeie recensie over me in *De Sportkroniek*, een blad van voetbalcommentator Herman Kuiphof. Die kleine kwam er wel. Maar die kleine kwam er dus niet, want eerst gingen andere noordelijke scheidsrechters voor, zoals Henk Weerink. Geen idee waarom. Mijn kans kwam pas op m'n dertigste, na vijf jaar de top van de amateurs te hebben gefloten, en de reserve-elftallen van de profs. Go Ahead 2- Feyenoord 2, op zaterdagmiddag. Dan zaten er negenduizend mensen in de Adelaarshorst in Deventer. Toen ik uiteindelijk die kans kreeg, ging dat niet zo goed. Ik kon het niet aan. Ik voelde een te grote druk, ik was mezelf niet, ik was veel minder dan bij de amateurs. Bij de amateurs van toen heb ik nog steeds een grote reputatie. Bij een openluchttheater kwam ik onlangs

een man tegen: ‘Kent u mij nog? U heeft me gefloten!’ Ik zeg: ‘Meneer, dat is vijftig jaar geleden.’

Ik ben op mijn veertigste gestopt, omdat ik in de scheidsrechterscommissie betaald voetbal werd benoemd. Dat was waanzinnig vroeg, en de allerjongste in Nederland, omdat doorgaans alleen mensen met een achtergrond in het betaald voetbal werden benoemd. Ik had kennelijk een reputatie, als progressief. Ik moest wel stoppen als scheidsrechter. Mijn afscheidswedstrijd heb ik helaas gemist. Dat zou Drachten-Sneek worden. Die werd afgelast. En direct daarna was ik lid van die commissie. Klaar.

Ik heb als scheidsrechter weleens van het veld moeten sprinten. Jubbega en Zwaagwesteinde kleven nog steeds aan mij. Dat is maar twee keer op de duizend wedstrijden die ik heb gefloten, dus dat valt nogal mee. Jubbega speelde thuis tegen Velocitas. Het was een totaal verkeerde aanstelling van de KNVB. Je moet geen stad-Groninger aanstellen bij een wedstrijd van Friezen tegen Groningers. Nooit doen! Bij voorbaat besmet.

Drie minuten voor het einde, bij de stand 1-1, had Velocitas een uitval. De grensrechter van Jubbega, de heer Blaauw, met dubbel aa, stak zijn vlag omhoog voor buitenspel. Ik gaf aan: doorspelen. Als je geluk hebt, gaat zo’n bal er niet in. Bij mij ging die bal er wél in. Dus direct na het eindsignaal kwam het publiek over de hekken. Ik sprintte weg, naar de kleedkamers, maar in mijn angst vloog ik niet de kleedkamer in, maar het ballenhok annex bezemkast. Daarin heb ik later, in 1983, Herman van Veen nog terecht zien komen in New York, op Broadway, toen zijn show *All Of Me*, niet écht goed ging, en de beroemde criticus Frank Rich een meedogenloos vernietigende recensie schreef. Herman las dat op een party in het ijsstadion. ‘Wat denkt die Hollander wel wie hij is, die clown?’ En liep de bezemkast in. Dat voorval hebben we daarna beschreven in het boek *Een vlucht vooruit, journalist en entertainer op Broadway*.

De politie was er snel bij in Jubbega, en ik kon onder escorte weg. In *De Telegraaf* werd ik afgemaakt, met een stukje van een medewerker, uit Jubbega natuurlijk. Ik was onsportief, partijdig, de Groningers moesten winnen, dat soort kwalificaties.

Ook in de scheidsrechterscommissie moest ik leidinggeven. Ik moest me waarmaken bij scheidsrechters van internationaal formaat, zoals Jan Keizer uit Volendam. Die zei met zijn neuzelende stem: ‘Hij heb in

Zwaagwesteinde ook al moeilijkheden gehad. Ze zijn daar nou nog aan 't vechten.' Dat zegt-ie nog steeds als hij me ziet. 'In Zwaagwesteinde zijn ze nog aan 't vechten.' Willem van Hanegem heeft me nooit in het echt gezien. Maar hij wist het wel. 'Die kleine uit de *Soundmixshow*... hij is één meter vijfenveertig, en moet je horen wat een grote bek hij heeft.' Bij Lou van Ravens heb ik nog gevlagd. Die is nu in de 90 en nog steeds actief. Bep Thomas, nog zo'n topscheidsrechter uit die tijd, van het mes-incident van Groningen tegen Telstar.

Die politie in Jubbega was vanuit de bestuurskamer gewaarschuwd. De agenten zeiden: 'U staat onder onze jurisdictie, onze verantwoordelijkheid. De mensen dringen op bij de weg. Eén ding: u stapt in uw auto, wij doen de zwaailichten aan, en wat er ook gebeurt voor de auto, achter de auto, of op de auto, u gaat door.' Ik vertrok onder luid gejoel van de massa.

Dat kwam me later zeer vertrouwd voor in de *Soundmixshow*. Alleen was het daar een plichtmatig gejoel. Bij elke entree, elke opkomst, over de trap, er klonk altijd boegeroep, maar ik had het er nooit moeilijk mee. Ik was wel wat gewend met die duizend wedstrijden in 22 jaar. Joop van den Ende legde in de studio zijn hand op mijn schouder en zei: 'Denk er goed om, jij bent de enige die hier zit om écht iets te zeggen. De rest zit er voor hun reputatie: Karin Bloemen, Willem Duys, Mies Bouwman, later Marco Borsato, Gerard Joling. Jij bent de enige die de waarheid kan vertellen, de rest kan dat niet maken.'

Werken voor de scheidsrechterscommissie, dat is als recenseren. Hoe is de uitstraling van de arbiter, wat kan hij, wat niet, en daar dan een helder rapport over formuleren. Leo van der Kroft, de ex-topscheidsrechter die in mijn tijd voorzitter was van de commissie en die we vorig jaar hebben begraven, was een ongekend heerser. Ik was op zijn uitvaart met Mario van der Ende, de scheidsrechter van toen met wie ik nog veel contact heb, met Bep Thomas, Kevin Blom, Björn Kuipers. Die jongere generatie heb ik niet meer beoordeeld. Na zes en half jaar ben ik teruggetreden. Ik vond dat er te weinig met mijn oordeel werd gedaan. En dat met al die reizen vanuit Groningen, naast mijn werk op de krant, het was pittig. Ik werd geacht om half negen op de redactie te beginnen.

Eens in de maand, op een woensdag of donderdag, vergaderden we 's avonds bij de KNVB in Zeist. Met een borrel na afloop. Daar heb ik

campari-jus leren drinken. Heerlijk. We bespraken er de beoordelingen, de indeling voor de volgende wedstrijdronde, het gedrag van de scheidsrechters, hun houding, de rapporten. Ik heb de Luinges zien komen, ik heb de weerstand van Van der Kroft jegens de Drent Roelof Luinge en de Groninger Egbert Mulder gevoeld, alleen omdat ze niet zulk beschaafd Nederlands spraken. En dan hun accent op een armoedige manier nadoen weet je wel, zoals westerlingen noordelingen imiteren. Hetty Blok in *Ja Zuster, Nee Zuster*. Ze waren in Zeist ook graag neerbuigend ten opzichte van Limburgse arbiters, zoals Theo Boosten.

Ik zag vaak twee wedstrijden per weekend. Zondag belden de leden van de commissie elkaar. Toch lukte het me dat te combineren met mijn theaterwerk. Soms hadden we een extra vergadering, een bijzondere pal voor het begin van het seizoen of zo. En uiteindelijk heb ik nog drie keer bij een Europese wedstrijd gezeten om voor de UEFA scheidsrechtersrapporten te maken. Eindelijk was Leo zo ver dat ik dat ook maar eens moest doen. Ik was natuurlijk een aparte figuur in Zeist, hè. Sjaak. Nooit echt scheidsrechter geweest. Alleen Charles Corver aanvaardde mij volkomen. Dat was een wijze man, met een *overall view*.

Maar ik had te weinig invloed op het beleid. Bertus Rijkhoek was de ambtelijk secretaris van de commissie, opererend vanuit het KNVB-centrum daar in Zeist. Hij speelde onder één hoedje met Leo van der Kroft, hij stelde de internationale rapporten voor hem op. Leo was door zijn plek bij de UEFA in Europa en als lid van de wereldvoetbalbond FIFA een bijzonder geziene figuur. Beleid maken, dat behelsde: wie halen we naar voren, wie zetten we terug, hoe beoordelen we de cijferlijsten.

Ik gaf Jaap Uilenberg een keer het cijfer 9. Dat mocht niet, vonden ze in Zeist, 8 was het hoogste. Ik zeg: 'Jongens, hij heeft Heerenveen-Ajax zó geweldig gefloten, kom op! Uilenberg heeft ervoor gezorgd dat die wedstrijd niet escaleerde. Meer dan voortreffelijk.' Nou, niks ervan. Ik heb Uilenberg ook eens een 5 gegeven, bij Groningen 2 tegen nog wat. Daar is hij een half leven boos over gebleven. Maar daarna was hij wel degene die mij weer binnenhaalde.

Het ligt voor de hand om te zeggen dat Mario van der Ende de beste scheidsrechter is geweest die ik heb zien fluiten. Mario was slim, handig en

hij marchandeerde niet. Hij wist het voor elkaar te krijgen dat mensen aan hem de leiding overlieten. En toch zeg ik Leo Horn.

Horn was nóg beter, omdat hij model stond voor iets wat eerder niet bestond in zijn tijd. Hij liep niet gereguleerd in een lange zwarte broek, in lange zwarte kousen met witte rand, maar anders, Hij had de vrije hand. Hij kwam op tegen Sir Stanley Rous, het volstrekt autoritaire, zwaar conservatieve hoofd van de commissie van de FIFA en mocht toch, omdat hij zo goed was, op het WK van 1966 de wedstrijd Engeland-Hongarije fluiten. Met Klaas Schipper als grensrechter aan de ene kant, de vader van Suzan, en Andries van Leeuwen uit Enschede aan de andere.

Door het voetbal was ik niet scherp op mijn studie Engels, zoals de puberteit mijn middelbare school dwars had gezeten. Mijn vader maakte zich daar zorgen over, toch stortte ik me volkomen op het voetbal. Ik was actief bij Be Quick en ook bij KNVB-afdeling Groningen, want ook daar werd ik ontdekt. Ik werd voorzitter van de commissie onderzoek en tuchtzaken. Daar kreeg je al die leugenachtige voetballers aan tafel, met allemaal hun eigen verhaal. Ik leidde de commissie. Naast me zat Frits Bos, een authentieke Muntendammer, een meneer in de KNVB. Na 10 minuten hield Frits tijdens zo'n bijeenkomst zijn hand half voor zijn mond en verzuchtte: 'Jacques, wanneer is het pauze?'

Frits was een man die uit de band kon springen. Een autoriteit, een man van de oude stempel. Mooi pakje aan, een das voor, zijn embleem op. Hij was overal voorzitter of bestuurslid. Hij was voorzitter van het Rode Kruis in Muntendam, hij was sinterklaas in Muntendam. En hij ging altijd naar een camping op Ameland, waar hij voor de zomervakantie twintig flessen jenever mee naartoe nam. Ik ben een keer bij hem thuis geweest. Hij zegt: 'Jacques, kom even mee, naar kelder. Most kiek, 'k heb tachtig kan in kelder.' Hij was een feestvierder, maar ook een official eersteklas. Hij was van een heel andere statuur dan de bekende meneer Kastermans. Die was van een andere tijd, als directeur van AAGrunol. Of Jo van Marle.

Na Engels ben ik overgestapt op rechten. Ook dat liet ik al snel zitten. Ik werd te zeer geobsedeerd door een baan die ik kreeg bij het *Nieuwsblad van het Noorden*. Ik werd gevraagd, omdat ik redacteur was bij het clubblad van Be Quick. Wie zat daar ook in de redactie? Miel Kampman, een Groningse student medicijnen. Zijn vader was chef sport van het

Nieuwsblad. Een buitengewoon gezaghebbende man. Hij deed er ook de raadsvergadering van de gemeente Groningen bij. Dat leverde dan anderhalve krantenpagina op, want elk detail kwam aan de beurt. Met foto's van Dirk van der Veen.

Miel werkte op zondag bij zijn vader als assistent op de sportredactie. Samen met Jan Pelleboer, de latere weerman. Dan moesten ze van de telex de vellen die van de persbureaus kwamen afscheuren, van ANP, UPI en AP, en telefonisch de voetbalverslagen opnemen en uittikken. Miel vroeg me of dat ook niet iets voor mij was. Ik vond dat geweldig, maar dan moesten ze me wel tot zes uur de ruimte geven, want ik moest eerst m'n wedstrijden fluiten. Daar heb ik leren schrijven. Met als basis alle boeken die ik las.

Jacques tijdens zijn start bij Nieuwsblad van het Noorden

Ik moest van één wedstrijd telkens vier verschillende verslagen schrijven, van duels als Oosterparkers-Rheden, Velocitas-Wageningen, want meneer Kampman had verschillende schnabbels. Voor de *Arnhemse Courant*, het *Utrechts Nieuwsblad*, you name it. Dus die verslagen moesten echt van elkaar afwijken, anders viel meneer Kampman door de mand. Ik belde dan onze sportmedewerker en ging daarna als een gek aan de slag. Die artikelen moesten dan voor negen uur met de treinbrief richting bestemming. Pelleboer bracht ze in zijn kever naar het Hoofstation. Daar wachtte de conducteur tot de 'Hollandse trein', zoals dat heette, kon vertrekken. De 'Hollandse trein', dat was ook de taal van Ruurd Hazewinkel, later Meneer Ruurd, toen hij directeur was. Indertijd was hij nog chef fotodienst. Hij zat aan het bureau de foto's bij te knippen.

Pelleboer en ik schreven ook de uitslagen op de borden die op het Zuiderdiep aan de straat hingen. Daar kwamen een hoop mensen nieuwsgierig kijken. Ooooh... klonk het dan soms. Erg leuk om te doen.

Pelleboer was mooi voor de gekte. Hij zei rustig: ‘0-1, 1-0, wat maakt het uit.’

Mijn ouders waren toen verhuisd van het Damsterdiep naar de Troelstralaan 79. We woonden daar twee huizen van de familie Eimers, Peter, de voetballer, Hans van het schildersbedrijf. Nog twee huizen verder woonde Rob van Dam, van Veronica, en Radio Noord.

Vanaf mijn negentiende werkte ik al bij de krant, maar pas op m’n dertigste kwam ik in vaste dienst. Ik heb algemene verslaggeving gedaan, de weekendbijlage, kunst en sport. Meneer Nico Hazewinkel zei: ‘U bent met het blote oog niet te volgen.’ Paul van Vliet schoot me aan. ‘Die scheidsrechter, is dat een broer van je?’ Nee, dat was ik zelf. Ze snapten er altijd maar weinig van. Cultuur en sport, dat ging toch niet samen?

Ik wilde lang niet in vaste dienst. Ik wilde onafhankelijk blijven. Vergeet niet, ik begon me pas na mijn twintigste te ontwikkelen. Ik ben lang heel klein gebleven, het jongetje dat altijd om zes uur thuis was. Mijn zus was een deugniet, een zwemster in de tijd van Erica Terpstra, Klenie Bimolt. Ze hockeyde bij Groningen. En ik was thuis. Niet langer echt ziekelijk, maar wel een kwetsbaar, klein ventje. Bang voor de grote boze wereld. Ik ben nooit bang gemaakt, ik was het gewoon.

Dat was voor mij ook niet meer dan een constatering. Ik ben het gaan compenseren door luider te praten. Door een pas vooruit te doen om in gezelschap van Joop van den Ende, Henny Huisman en Ron Brandsteder, mensen van lengte, gezien en gehoord te worden. En ook door mijn stem te laten horen in de scheidsrechterscommissie.

Ik zat in de *circle* van Seth Gaaikema. Ik heb hem op zijn negentiende zien optreden in Huize Maas, met het programma *Eetze met Hapjes*. Je moet toch wel een beetje gek zijn om dat allemaal nog te weten, ik heb niets opgeschreven.

Met Gaaikema had ik een soort vriendschap en een soort vijandschap. Hij kon absoluut niet tegen kritiek. ‘Nee, Jacques, nee nee, nee nee!’ Hij zegde me altijd voor wat ik moest doen. Heel irritant. Hij heeft tot aan zijn dood tegen me gelogen. Hij heeft verzwegen dat hij zo ziek was. Een week voor zijn dood had ik hem aan de telefoon. ‘Ha Seth, hoe gaat het met je?’ Hij antwoordde: ‘Goed Jacques, en met jou, kom je binnenkort weer eens op de

boerderij?’ Ik was stomverbaasd toen hij doodging. Ik wist niet eens dat hij in het ziekenhuis lag.

Jacques met Seth Gaaikema. Foto: Persfotobureau D. van der Veen

Voordat Peter, zijn man, belde om te zeggen dat Seth was overleden, belde *Shownieuws* al. En erna, 's middags om vijf uur, de redactie van *Pauw*. Of ik wilde komen om wat te zeggen. Want ik had Seth immers goed gekend. Ik zei: ‘Oké, maar dan moeten jullie een taxi sturen, want ik ga eerst naar de krant om een pagina te schrijven. Daarna kan ik pas naar jullie komen. Zullen we om half negen afspreken? Ik kan er niet anderhalf uur van tevoren zijn voor een redactiegesprek.’ Dat was akkoord.

Ik was druk bezig op de krant, toen ze belden dat ze ervan afzagen. Nog geen kwartier later hing Henk van der Meyden aan de telefoon. ‘Moet je luisteren. Ze hebben net gebeld van *Pauw*. Of ik iets over Gaaikema wil zeggen. Ik heb hem wel gekend, maar jij natuurlijk veel beter. Kun jij me even bijpraten?’ Is dat niet geestig? Dat kwam doordat Jeroen Pauw mij niet wilde hebben. Dat weet ik zeker. Die heeft een bloedhekel aan mij. Ik heb er een keer gezeten voor iets over 50Plus. Ik dacht dat het ook wel leuk zou zijn om iets te zeggen over andere onderwerpen die aan de orde

kwamen. Daaraan heeft Pauw een blijvende haat tegenover mij overgehouden. Heeft-ie dat uitgesproken? Natuurlijk niet. Maar dat voel ik. En via zijn redactie heb ik het ook meegekregen. Ik voel niets rancuneus tegenover Jeroen. Ik constateer het gewoon. Zoals ik misschien ook weleens mensen zal hebben beledigd. Nou, dat zal dan wel.

Van Gaaikema heb ik alles gezien. Een keer wilde ik niet. Ik zei tegen Paul Bollen, chef kunst van het *Nieuwsblad*: 'Paul, ik ga niet, ik heb 't nou wel gezien.' Waarop Paul zei: 'Je moet daarheen! Je gaat daarheen vanavond! Dat moeten we hebben. 't Is een Groningse cabaretier!' Hij kon behoorlijk snauwen, die Bollen.

Het was ook in die tijd dat ik voor mezelf bekende dat ik homo was. Noem dat niet uit de kast komen! Daar heb ik nooit in gezeten. Die uitdrukking is nooit op mij van toepassing geweest. Ik was het niet. Ik voelde het niet. Het veranderde onder invloed van de sfeer, van de gezelligheid, van het klasse gezelschap waarin Seth Gaaikema vertoefde, met homofielen uit de juridische wereld, uit de medische wereld, mensen van hoog niveau, beslist geen hoerenjongetjes. Met name Robert Long is beslissend geweest. Bob Leverman. Ik zag hem voor het eerst optreden in Groningen, voor het gesloten voordeel in de Stadsschouwburg, dat toen nog grijs was. Hij ging zitten en zong zijn liedjes, met een gitaar, en ik vond het mooi.

Hij zei later: 'Kom nou eens een keer bij ons langs in Hattem. Kom een keer lunchen.' Dat wilde ik niet. Ik heb dat heel lang geweigerd. Dat moest ik niet doen. Ik had een groot ontzag voor mensen die op het toneel stonden. Toen ik voor het eerst Jasperina de Jong interviewde in het Familiehôtel in Paterswolde, dacht ik onderweg ernaartoe: wát verschrikkelijk, waarom doe ik dit? Ik dacht, ik koop een mooie bos rozen, dat is een leuke entree.

Jasperina ontving me op haar kamer. 'Dat is me nog nooit gebeurd! Een journalist die bloemen meeneemt!' Gaandeweg het gesprek zei ze: 'U weet er veel van.' Ik zeg: 'Ja mevrouw De Jong, ik heb alles van u gezien.' Zij: 'Ja, dat merk ik. Gisteren heb ik nog een journalist van *Elsevier* weggestuurd en de hoofdredactie gebeld met de mededeling dat die man zich eerst eens even moet bezighouden met wat ik doe, voor ze hem op mij af sturen. Maar u weet alles.' Het was mijn eerste interview. We namen het hele spectrum door. Als Jasperina's naam nu in onze krant voorkomt, dan stuur ik haar die krant. Daar bedankt ze dan voor.

Robert Long bleef aandringen. Kom lunchen. Ik ging. Hij zei op een gegeven moment: 'Je zit er nu, kom op Jacques, je weet wie je bent, je leeft zoveel makkelijker als je dat erkent. Omarm het leven. Je schrijft graag, je praat graag, je weet er veel van, maar zullen we dit nu voortaan zó doen.' Stond er vervolgens op de voorpagina van de *Story*: 'Robert Long heeft mij de liefde leren kennen'. Het was bepaald niet de bedoeling om het op die manier te trakteren. Dat was niet zo. Ik heb dat gerectificeerd gekregen. Hij had me leren kennen wie ik was.

Wat er achteraan kwam, was dat het moest worden geaccepteerd in de scheidsrechterswereld. Goeie vrienden hadden het allang door, maar uit respect hebben ze nooit wat gezegd. Ik nodigde mijn zus uit in de flat in de Chopinlaan, waar ik woonde nadat mijn ouders waren gestorven. 'Kom je een sherry'tje drinken?' 'Ik wil wat met je bespreken.' Ze kwam. Ik zei: 'Ik wil je vertellen dat ik homofiel ben.' Zij reageerde met: 'Wat een verademing. Ik dacht dat er wat loos was. Dit wisten Nico en ik allang. We dachten, hij zal er weleens mee komen. Of anders maar niet.'

Mijn favoriete boek is *Voor een verloren soldaat* van Rudi van Dantzig. De confrontatie van homofilie met de maatschappij wordt daarin zo doorzichtig, elegant en vanzelfsprekend doorgevoerd dat het heel bijzonder wordt, de confrontatie van die soldaat met die jongen. Mooier is het niet omschreven. Bovendien is het een prachtig oorlogsverhaal.

Toen ik beroemd werd, door de *Soundmixshow*, maakte mijn zus een sterke opmerking: 'Waarom wil je dit eigenlijk? Je schrijft toch goed?' Ze woonde in Hengelo. Mijn zwager Nico was economisch adviseur bij de gemeentes Hengelo en Enschede, mijn zus opvoeder van drie kinderen. We kwamen nauwelijks bij elkaar op verjaardagen. Daar hebben we weinig mee, met verjaardagen. Zij niet, ik niet, Hans nu ook weer niet. Ik had natuurlijk altijd wel wat. Ik werkte voor de krant, zat bij de KNVB, in de *Soundmixshow* en daarnaast waren er al die optredens die ik deed, presentaties, dagvoorzitterschappen. Hoe denk je dat we hier in dit fijne huis kwamen te wonen? Zoiets lukte niet alleen via het *Nieuwsblad*. Ik stikte van de klussen. Alle brillenzaken die ik heb geopend... ik had een heel goed contract bij Pearle. Niet alleen in Delfzijl, ook in Maasbracht, Vlissingen, Rijswijk. Anderhalf uur staan, optreden, wat vertellen, brillen adviseren en dan weer weg. En 's avonds naar de krant, of wat anders.

Op de sportredactie zagen ze dat die jongen echt wel wat kon. Jan van Luyn, adjunct-hoofdredacteur, liet me naar de beslissingswedstrijd van Ajax tegen Benfica gaan, in 1969 in Parijs, halve finale Europacup. De sportredactie was daar razend over. Maar ik was er niet voor het wedstrijdverslag. Dat nam de krant over van de Gemeenschappelijke Persdienst. Ik was er voor de sfeer, voor Tante Leen, Johnny Jordaan, noem maar op. En om in het hotel te praten met Nederlandse supporters.

Ik kreeg opnieuw het aanbod: kun je niet in vaste dienst komen? Mijn ouders waren dolblij dat hun kind een bestemming had. Vaste grond onder de voeten. Ik begon bij de bureauredactie stad en provincie. Daarnaast mocht ik op freelancebasis sport blijven doen op zondag. Daar voelde ik de eerste jaloezie onder collega's. Hoe kon het dat iemand in vaste dienst ook nog die sport deed? Bovendien werd ik door Paul Bollen gevraagd voor kunstdingen. Drie keer een inkomen dus. Nou ja, inkomen. Voor amateurwerk 5 gulden per avond, voor profs 7,50 gulden.

Die jaloezie is gebleven. Tot het moment dat Ton Schuurmans, de hoofdredacteur sinds 1983, zei dat het prima was dat ik ook voor de televisie werkte. Tot drie keer toe is mijn positie in de redactieraad aan de orde gesteld. Probeerden ze Schuurmans te bewegen om mij eraf te halen. Ton zag er geen enkele reden toe. 'Er is op Jacques' werk niets aan te merken. Als jullie allang naar huis zijn, maakt hij zijn stukken, en op zaterdag heeft hij zijn pagina. Hij heeft mijn toestemming. Zodra hij in de fout gaat bij onze krant wordt die toestemming ingetrokken. En hij mag ook bij RTV Noord optreden, want dat is allemaal in het voordeel van de krant.'

Schuurmans vertelde me dat hij bij het Genootschap van Hoofdredacteuren de vraag kreeg: 'Ben jij de baas van Jacques d'Ancona? Ja! Zolang dat gebeurt mag je bij alle televisiestations, alle radiozenders optreden waar je ook maar wilt', zei hij. Mijn zaterdagpagina viel onder chef Jan Venema. Daarna Roelof Hoekman, Anita Pepping. Ach, ik heb meer chefs gehad dan wie ook ter aarde. En hoofdredacties. Ger Vaders, de eerste, liet me beginnen bij meneer Ubink, die Stadsschouwburgverslaggever was. En daar meestal slapend werd aangetroffen.

Ik leg die weerstand niet graag als uit kinnesine. Het zij zo, even goeie vrienden. Ik ben door één hoofdredacteur teruggefloten. Dat was Eef Brouwers. Ik was gevraagd voor, let wel, de adviescommissie van de

programmaraad van de TROS. Hij zei: ‘Dat zou ik niet doen. Want ik zou het ook vervelend vinden als je de *Winschoter Courant* bezorgde.’ Dat leek me nogal wat anders, maar goed.

Jacques als voetbalscheidsrechter. Foto: DvhN/
Han de Graaf

Met de *Soundmixshow* ben ik landelijk groot geworden. De bekendheid kalfde daarna wel af, maar kwam toch ook weer terug. Tien jaar lang was ik lid van de jury van de Musical Awards. Wat denk je dat daarvan de impact is! Er waren conflicten met musical-producenten die na afloop mij aanspraken, en niet de voorzitter. Ik was het gezicht, ik was bekend. ‘Hoe kunnen jullie nou’... vul maar in.

Daar kon ik altijd boven staan. Natuurlijk. Ik was scheidsrechter. Ik heb me er wel over verbaasd dat bekende mensen mij bijna wilden aanvallen, maar dacht altijd, laat maar zitten. Zwaagwesteinde en Jubbega had ik ook overleefd. Zwaagwesteinde was indertijd iets minder ernstig dan wat in Jubbega gebeurde, maar fijn was het niet. Al in de

rust was er politie. Na 7 minuten in de wedstrijd Zwaagwesteinde-Sneek stuurde ik Johan Zuidema, die later bij Ajax is gaan spelen, van het veld. Rode kaarten waren er toen nog niet, met de vinger, wegwezen. In de rechterhoek van het veld vochten de back Boot van Sneek en aanvaller Zuidema van de thuisclub een duel uit. Boot won dat duel. De bal werd weggespeeld, maar ik volgde niet die bal maar beide spelers, en zag hoe Johan Zuidema die Boot in het gezicht spuwde. Op eigen veld, voor eigen publiek, 2500 mensen, fuufuu. Eruit. Niemand die het verder had gezien. Hij protesteerde niet, want hij wist wel hoe het zat.

Toen kreeg ik het lastig. Bij het verlaten van het veld moest je over zo’n bruggetje. Dat was niet zo prettig. Ik kreeg van alles naar mijn hoofd. Je had op de televisie een Amerikaanse detectiveserie, *Mister Moto*. Dat was een klein Japans mannetje, met een brilletje en kort haar. Zo luidde mijn

bijnaam. Zo stond ik regionaal bekend. Prachtig, ga lekker je gang. Als ik in het oosten kwam, bij HSC'21, Sportclub Enschede, RKAVIC, dan heette het steevast: 'Scheidsrechter is de heer Dakoné uit Groningen.' Dat schijnt daar een naam te zijn. Het was vaak komisch, wat er van de tribune kwam. Ik floot in Zuidoost-Drenthe, Schoonoord geloof ik, en hoor op de tribune: 'Ascona! Gas geven!'

Ik was aangesteld bij de wedstrijd Valthermond-Nieuw-Buinen. Dan heb je het over wedstrijden waar drieduizend mensen omheen stonden. Henk Nienhuis, later van Veendam, zat als trainer in de dug-out. Telkens hoor ik hem roepen: 'Kom nou scheidsrechter!' Om de haverklap. 'Ach kom nou toch!' Dus op een moment leg ik het spel stil, en loop met al die toeschouwers toekijkend naar de dug-out. Ik ga naast Nienhuis zitten en zeg: 'Hier ben ik, zegt u het maar.' Toen was het wel klaar. Grote wedstrijden waren dat. Wat denk je van Emmen-Germanicus. Ik praat er niet pralend over. Het is geen enkele ijdelheid, ik kon dat gewoon goed aan. Scheidsrechter zijn, dat is het mooiste dat ik ooit heb gedaan.

En toch ben ik gestopt. Voor die nationale positie, in de scheidsrechtercommissie. Dat was toch enorm aantrekkelijk? Ik bleef rapporteur tot mijn conflict met John Blankenstein en ik eruit werd geflikkerd. Dat had te maken met gedoe met Willem-Jan Oostdam, met wie Blankenstein een relatie had. Die relatie ging op een vervelende manier uit, en ik bood Willem-Jan onderdak aan in de flat in Zandvoort waar ik eerder woonde met mijn partner Henny. Hij was kort ervoor gestorven, begin 1996. Blankenstein interpreteerde de situatie verkeerd. Hij dacht dat Willem-Jan en ik iets hadden. Dat was een heel vervelend incident. Ik heb mijn goede vriend Johan Brakema nog meegenomen als mediator. Het hielp niet. Ik moest er toch uit.

Later werd ik de KNVB weer binnengehaald. Tot ik op m'n zeventigste opnieuw werd weggestuurd, door Bert van Oostveen. Zeventig was officieel de grens, maar ik had nog best door gekund. Van Oostveen zag het totaal niet in mij zitten, want ik was iets te prominent. Dat had ik in de gaten vanaf het moment dat hij aantrad. Hij zat achterin de zaal bij een verhaal dat ik hield voor de scheidsrechters en grensrechters betaald voetbal. Ik zag dat 't bij hem helemaal niet goed viel. Ik wist meteen, die man moet mij niet. Daar heb ik zó'n scherpe intuïtie voor. Hij heeft me zo snel als maar kon eruit gestuurd. Ik was op dat moment voorzitter van de commissie

arbitragezaken betaald voetbal, als opvolger van Maurice de Hond, dus voorzitter van de commissie waar scheidsrechters bezwaar konden maken tegen de over hen uitgebrachte rapportage. Dan hebben we 't natuurlijk over te lage cijfers. Wij moesten beoordelen of de rapportage klopte of niet. Fantastisch werk.

Drie jaar later kwam het Noorden of ik niet iets met scheidsrechters wilde doen. Rapporteren? Nee, daar had ik geen zin in. Dat had ik nationaal gedaan, internationaal, dat was klaar. Coaching dan? Ja, dat leek me wel wat, in het talententraject, dat op mijn advies is omgedoopt tot ontwikkelingstraject. Zoveel talent is er immers niet elke week te bezichtigen.

Geregeld hoor ik: waar haalt die vent de energie vandaan? 's Avonds naar een voorstelling in de Randstad en dan 's nachts eerst naar de krant om het stuk te schrijven. Nou, het moet af. Stel je voor dat ik later zo'n nacht kom te overlijden, dan is het toch mooi dat het stuk toch nog in de krant komt. Dat is wel heel ijdel, zal je zeggen. Nee, het is niet ijdel, dat ik m'n werk af heb en dat ze niet kunnen zeggen, verdomme, we hadden nog een stuk tegoed.

Ik ben weleens naar huis gegaan om mijn recensie de volgende ochtend om half tien op de redactie te schrijven. Maar dan vind ik het daar iets te luidruchtig, dan doe ik er te lang over, dan heb ik 't pas om drie uur af. Ik heb 't liever 's nachts na tweeënhalve uur af, en dat ik dan om drie uur klaar ben. De ochtenden erna sta ik niet heel laat op. Negen uur, half tien. Maar als Hans vroeg weg moet, ben ik solidair. Dan sta ik om half acht met hem op. Ik heb minder slaap nodig. Je wordt ouder. Je eet minder, je slaapt minder. Zes uur slaap moet kunnen. Als ik gespannen ben, wordt het nog minder. Ik ben altijd nog zenuwachtig als ik zelf moet optreden. Hoe zal het gaan, hoe is het publiek... Vergeet niet, ik ken de coulissen, ik ken het toneel en ik ken de zaal. Geen enkele andere recensent kan dat zeggen. Ik heb *Later is Nu* gedaan, in *Rocky Over The Rainbow* gezeten. Ik heb ermee op Lowlands gestaan! Twee keer tweeduizend man. Is dat iets om trots op te zijn? Nee, het is een feit uit de historie. Trots ken ik absoluut niet.

Een mevrouw van de televisie, hoe heet ze, die van *Lingo*, waar Hans en ik ook in hebben gezeten, Lucille Werner, die vroeg me eens of ik trots was. Het laatste wat ik ben is trots. IJdelheid ken ik ook niet. Hoewel men mij

dat altijd verwijt. Dat mag. Laatst had Herman Sandman het in zijn *Dagblad van het Noorden*-column over 'een d'Anconaatje'. Dat had hij van de muzikant Bert Hadders. Hij zei: 'D'Ancona bedankt altijd iedereen. Na een optreden gaat hij altijd naar de toneelmeester, naar de techniek, naar het hoofd horeca en zegt dankjewel voor de mooie avond.' Dat klopt. Dat zou ik nooit overslaan.

Ik heb tournees begeleid van Koos Alberts, van André Hazes. Die man was gek op mij. 'Sjaak.' Bij zijn uitvaart had ik een plaats op rij 1 van de Arena, let wel, een toegangskaart. Ik dacht: dat moet ik niet doen. Moet ik nou zo geroerd zijn door het overlijden van André Hazes? Nee. Ik vond het hartstikke jammer dat hij doodging. Die man was blijkbaar gek op mij. Maar ik constateerde ook hoeveel treeën en kisten bier er na een optreden werden aangedragen, en hoe hij weigerde op de foto te gaan met fans. Koos Alberts is daar stukken aardiger in. Op zulke avonden presenteerde ik, vertelde ik, kondigde ik artiesten aan. Laatst nog Lee Towers, Anita Meijer. En ook Jan Smit, Nick & Simon. Dat werd mijn klus, presenteren, wat leuks zeggen. Door mijn televisiepopulariteit kon ik ermee beginnen en heb ik dat verder ontwikkeld.

Mijn eerste vaste vriend was Dick Bakker, een vergevorderd tandheelkundig student die het later heeft laten afweten. Het was in mijn Be Quick-periode, hij was net als ik jeugdleider. Dick had een drankprobleem. En waarschijnlijk een drugsprobleem, maar dat weet ik niet zeker. Ik heb vakantietjes met hem gevierd en bij Be Quick het redacteurschap van het clubblad gedaan, en samen zaten we in de jeugdcommissie. Hij was leider van B1, ik van A1. Drie jongens van A1 van toen komen straks op de première. Ze zijn nu 60. Haico Oosterveld, Frank Baarveld en Hans van den Berg. We hebben drie maanden geleden een reünietje georganiseerd bij Frank, oud-clubarts van FC Groningen, huisarts in Peize en docent in Utrecht. Haico is gepensioneerd bij het douane- en invoerwezen, Hans was ING-man.

Met Dick is het tragisch afgelopen. Hij werd dood aangetroffen. Ze zijn er nooit achter gekomen hoe hij is gestorven. Waarschijnlijk is er een misdaad gepleegd. In zijn huisje bij het Noorderplantsoen. Ik heb gesproken op zijn uitvaart, in Assen, hoewel we allang geen relatie meer hadden. Ik zag tijdens mijn toespraak over de hoofden van het publiek de onderzoekers staan. Ik ben op het politiebureau in Groningen op de Rademarkt geweest

om foto's te bekijken. Ik weet niet of ik onder verdenking stond. Ze lieten me die foto's zien en verhalen vertellen, maar ik zei: we hebben geen relatie. Dick had het uitgemaakt, al een paar jaar eerder. Het zou kunnen dat hij in de drugscene zat. Hij had in elk geval liefde voor een glaasje.

Dat was in de jaren tachtig, toen ik in de jury's kwam. Van *Cameretten*, met Paul de Leeuw, Hans Liberg en Brigitte Kaandorp in één editie. Dat was hét jaar van *Cameretten*. Brigitte won de juryprijs voor Liberg, ze won ook de publieksprijs, De Leeuw de persoonlijkheidsprijs. Ik zat in de jury met George Groot van Don Quishocking. Na een optreden zei hij: 'Kut! Kut!' Ik zeg: 'Wat?' En hij: 'Kultureel Uiterst Triest.' Dan de finale. Hij weer: 'Kut!' Wat nu weer. 'Kultureel Uiterst Treffend.'

De uitnodiging om met Herman van Veen mee te gaan naar Broadway, dat was bepaald geen verdienmodel. Ik werd wel betaald, de reis en het hotel werden vergoed, maar het was geen vetpot en ik heb samen met hem drie maanden over dat boek gedaan. Er liggen nog steeds verzoeken om een boek te schrijven. Over mijn carrière, leven. Daar heb ik geen tijd voor. Alleen de titel is er: *Je bent hier niet voor het laatst geweest*, afgekort tot *Niet voor het laatst*. Dat stamt van die keer dat ik als invaller voor het eerst in de *Soundmixshow* kwam. Iemand zegde af en Henny Huisman droeg mij voor.

Hij deed die talentenshow eerst alleen in het land, en slechts sporadisch op televisie. Hij had een verzoek neergelegd bij het *Nieuwblad van het Noorden* om een jurylid te leveren voor een show in Appingedam. Doe jij dat maar, zeiden ze op de redactie. Wist ik veel wat dat voorstelde. Ze zeiden ook: 'Maak er dan meteen een verhaal over, dan hebben we dat er

meteen bij.’ Zo leerden Henny en ik elkaar kennen. Hij kwam in zijn Kever voorrijden in de Ter Braaklaan waar ik woonde. Steeds weer die Kever, mijn ouders hadden er eentje, Pelleboer, en met Loes van der Laan van RTV Drenthe heb ik laatst ook in een Kever rondgereden.

Huisman dacht tijdens die show, mijn debuut in Appingedam: daar staat iemand die gewoon zegt wat-ie vindt. Dat was volstrekt ongebruikelijk. In Appingedam moest de ME ingrijpen. Omdat een zwarte jongen had gewonnen. Dat was later in de *Soundmixshow* net zo. Als we een donkere vrouw of man hadden laten winnen, kwam alle post naar Henny toe. ‘Waarom wint er niet iemand van ons?’ Die brieven hingen bij Huisman op het toilet, om zodoende het bewijs te leveren dat hij er zijn kont mee afveegde. Brieven uit het vredelievende Nederland, jawel. En in Appingedam moest de ME dus ingrijpen tussen de stammen. Later was ik eens met de show in Groningen, op de Ossenmarkt. Voor achtduizend mensen. Burgemeester Jos Staatsen zat ook in de jury. Henny zei achteraf: ‘Die d’Ancona krijgt me daar een boegeroep, da’s niet normaal. En dan is hij ook nog journalist in Groningen - dat kan allemaal maar.’

Jacques en Joop van den Ende in de jaren 90. Foto: Oscar Flos

Hij stelde daarom Joop van den Ende voor die jongen uit Groningen eens te vragen. Ik kwam, en liet er een perfect ander geluid horen. Na de opname kwam Joop, die televisie maakte vanuit de bloemenveiling in Aalsmeer, bij me en zei: 'Je bent hier niet voor het laatst geweest.' Ik: 'Gaat u daar over?' Ja dus. En ik dacht, dat is een mooie kreet.

Ik heb nog niet geteld bij hoeveel voorstellingen ik afgelopen seizoen in de zaal heb gezeten. In het seizoen '15/'16 waren het er 120. Wel wat vaker dan Patrick van den Hanenberg van eerst *de Volkskrant* en nu *Het Parool*, en dan Henk van Gelder van *NRC Handelsblad*. Met Henk ben ik goed. We hebben veel contact sinds zijn echtgenote overleden is. Dat was een kleine vrouw, die altijd meeging naar het theater. Ik noemde haar Her Majesty, een ingeslepen grap. Ze hoorde erbij. Met Henk was alleen nooit een gesprek over een voorstelling mogelijk. Ik denk dat hij bang was dat ik wat van hem zou pikken. Terwijl we altijd buitengewoon goed met elkaar konden opschieten. Ik las hem altijd, hij mij natuurlijk nooit.

Al vanaf m'n ouders ben ik geabonneerd op het *Algemeen Handelsblad*, later *NRC*. Net als dat ik al veertig jaar Paroolid ben. Omdat ik fan was van Carmiggelt. Met Patrick was juist altijd prima te praten over de voorstelling. Altijd gedachten uitwisselen. Als ik Henk bel, praten we over het alleen zijn. Daar had ik natuurlijke enige ervaring mee, toen Henny Vierbergen overleed en ik mijn leven rigoureus omgooide. In die zin dat ik na dat proces keihard aan de slag ging met wat ik daarvoor ook al deed. Niet blijven hangen. Niet zakken.

Henny verzekerde me dat de laatste vier jaar de mooiste vier jaar van zijn leven waren geweest. Toen we elkaar leerden kennen was hij besmet met hiv. De mooiste jaren. Dat zei hij een dag voor zijn sterven. Ze vinden nog wel iets, zei hij. 'Maar voor mij is het te laat.' Ik heb laatst deelgenomen aan een aidsconferentie en heb dit verhaal nog eens uitvoerig verteld. Ze waren er zeer van onder de indruk. In een gezelschap van excellente mensen. Kees van Twist was daar onder anderen ook bij. Hoe het Aidsfonds verder moest, dat was het thema van de dag.

Ik leerde Henny kennen toen ik met John Blankenstein en Willem Jan Oostdam begin januari 1992 terugkwam van vakantie op Gran Canaria. We hadden daar in een hotel gezeten met Manke Nelis en zijn vrouw Liz Pieters. Wat een fantastische, zuivere man was die Nelis. Op Schiphol

werden we opgehaald door een vriend van Willem Jan en John. Het was Henny. Hij reed op de Schipholtaxi.

Henny was een leuke vent, een mooie jongen. We hebben daarna een keer afgesproken. En nog eens. Hij woonde in Zandvoort. Na een aantal weken zei hij, bij mij op bezoek in Groningen: 'Ik moet je wat bekennen. Ik ben hiv-geïnfecteerd. Je moet maar zeggen dat je ermee stopt.' Ik zei direct dat ik dat niet zou doen. We zijn bij elkaar gebleven. Vier jaar lang. Hij heeft mijn grote tijd meegemaakt. Hij ging mee naar optredens. Op een gegeven moment is hij gestopt met de Schipholtaxi. Stel je voor dat hij onwel werd achter het stuur, dan zou er een enorme verzekeringsprocedure volgen. Henny zei: 'Ik hou ermee op. Straks hang ik in de vangrail.' Hij was een ontzettend leuke Amsterdamse jongen. Met een groot gevoel voor humor. In het jaar dat we elkaar hadden kennen, bleek tijdens een röntgenonderzoek dat ik een nier miste. Ik heb er maar eentje. De radioloog maakte me dat duidelijk. 'Ik kan die andere niet vinden.' Thuis vertelde ik het Henny. 'Ben je die nou ook al kwijtgeraakt?', zei hij.

Het ging natuurlijk niet goed. Op zeker moment kwamen we in de studio in Aalsmeer en daar zat Joling. 'Zeg, moet jij niet 's wat meer vreten?' Henny zei: 'Ik heb de bolle kant naar binnen'. Hans Cornelissen had het als eerste door. Die zag het aan Henny's gezicht. Hij was er open in. 'Zeg het maar eerlijk. Ik maak me zorgen om je.'

Henny is een aantal keren opgenomen in het St. Elisabeth Gasthuis in Haarlem. Ik ging dan zogenaamd mijn oude tante bezoeken. Want iedereen vroeg: 'Sjakie, wat kom jij hier doen? Je tante? Wat leuk dat je dat doet!' Ja, zei ik dan, arme tante, het gaat helemaal niet goed met haar, ik móet even op bezoek. Ik wilde Henny buiten beeld houden, want het ging me om hem, en als het bekend werd, zou het in de bladen meteen over mij gaan.

En dan ga je de ondergang tegemoet. Ik herinner me de laatste Youp van 't Hek, op oudejaarsavond 31 december 1995. Ik heb hem op de televisie in de slaapkamer gezien, Henny in de woonkamer, op een Rode Kruis-bed. Het ging heel slecht. Hij is overleden op 3 januari. Er volgde een grote uitvaart. Die was gepland. Heel goeie vrienden zeiden ons: je moet die ene uitvaartvereniging in Haarlem nemen. Ik belde en vroeg naar de directeur. 'U spreekt met Jan de Boer, maar ik ben Jacques d'Ancona', zei ik. 'We willen graag een uitvaart regelen die nog niet vaststaat, maar waarvan we

weten dat hij gaat komen. Binnen enkele weken, of maanden, dat is nog ongewis. Kunnen we iemand spreken die homovriendelijk is? Die begrip heeft?’

We woonden in een flat in Zandvoort, met uitzicht op zee. Prachtig. Je kon elke dag zien hoe de zee erbij lag, oranje, blauw, geel, zwart. De bel ging. Daar stond die man van die uitvaartvereniging in de hal. Ik zei: ‘Komt u maar naar boven.’ Die man kwam de flat binnen en stelde zich voor: ‘Goedemiddag heren, mijn naam is Kerkhof.’ Waarop Henny zei: ‘Maar u gaat toch ook over crematies?’

Henny wilde absoluut niks met zwart, dus het moest een donkerrode rouwwagen worden, of lijkwagen zoals dat nog werd genoemd. Ook al moesten ze hem uit Groningen halen, dat kon altijd, verzekerde die man ons. We voerden een lang gesprek. En volledig in vertrouwen. ‘U kent mij niet’, benadrukte ik bij die man.

We moesten het uit de bladen houden. Henny zei: ‘In godsnaam, bespaar me dat ik nu nog publiekelijk als aidspatiënt te boek kom te staan.’ Ik heb de hoofdredacteuren van de *Party*, *Weekend*, *Story* en *Privé* gebeld en gezegd: ‘Jullie kennen Henny Vierbergen, uit jullie eigen bladen. Hij heeft aids. Hij gaat sterven. We weten niet wanneer, dat kan binnen drie weken zijn, of vijf maanden, geen idee, maar kunnen we de afspraak maken dat ik jullie bel als hij gestorven is, en dat je dán pas gaat publiceren, maar dat je met fotograaf op de uitvaart bent uitgenodigd? Dat moesten ze met elkaar overleggen, want het werkte alleen als ze zich daar alle vier aan hielden. Ze waren onderling akkoord, en ik heb gebeld op de dag dat Henny was gestorven. Bij de uitvaart moeten fotografen altijd buiten blijven staan. Dat hoefde nu niet.

In de periode ervoor hadden Henny en ik al een lange tocht gemaakt door Noord-Holland. Want waar moest de afscheidsbijeenkomst zijn? Hij wilde dat absoluut niet in het crematorium laten gebeuren. ‘Dat vind ik zoiets verschrikkelijks.’ Dus we hebben op twee zondagen een rondrit gemaakt om een locatie te zoeken voor een feest van Henny’s ouders, die vijftig jaar getrouwd waren. In werkelijkheid had Henny allang geen vader meer. Ik vertelde Henny dat we een locatie moesten hebben voor vierhonderd mensen. Zoveel? Ik zei: ‘Ja, je weet zelf dat het gaat om jou, maar ze komen voor mij.’ Hij snapte dat.

Jacques en Henny Huisman.

Dus we zijn rond wezen rijden voor dat gouden huwelijk en kwamen uit bij Van der Valk in Haarlem. We maakten een reservering zonder datum en vroegen of we mochten bellen als het zover was. Zo is het gegaan. Met vierhonderd mensen, met Marco Borsato, Henny Huisman, mevrouw Janine van den Ende, een grote kolonie Groningse collega's. De bladen en de tv-programma mochten alles filmen en fotograferen, daar. Maar Henny werd door zijn moeder en mij naar het crematorium gebracht, Westerveld. Daar was geen dienst. Alles gebeurde bij Van der Valk. Er is gesproken, gezongen, live opgetreden, Henny's lievelingssongs, de pers mocht erbij zijn, maar de gang naar het crematorium was voor onszelf. Alleen een politie-escorte, de rouwwagen, en wij in een volgwagen, Henny's moeder en ik.

We hebben Henny afgeleverd bij de achterdeur van het crematorium, daar afscheid genomen, en zijn teruggegaan naar Van der Valk. Daar luidde de afspraak: drank is vrij. Nou, er zijn er heel wat geweest die deze feestelijke bijeenkomst beschonken hebben verlaten. Het was ook niet alleen bier en

wijn, wie whisky wilde kreeg whisky. Na afloop hebben we met een klein gezelschap een dinertje gehouden. Toen was het klaar.

Dat was op donderdag. Op vrijdag is Willem-Jan in de flat gekomen. We hebben de hele garderobe van Henny opgeruimd. O ja? Doe je dat nu al? Ja! We moesten realistisch zijn. We wisten dat dit ging komen. De kleding ging naar Tsjechië. Met Johan Brakema. Vijf vuilniszakken, zodat die een goeie bestemming kreeg. De huisarts kwam en zei: 'Moet ik de medicijnen misschien voor je naar de apotheek terugbrengen? Dat is voor jou misschien een beetje lastig.' Nou, hartstikke fijn.

Het weekend erna had ik direct weer een optreden in Groningen. Ik had er mijn radioprogramma bij RTV Noord, *Nou even niet*, een talkshow. Ik wilde niet meer met de handen in de schoot zitten janken, dat hadden we in de periode ervoor al gehad, dat was geweest. Dus maandag was ik weer op televisie. Ik had een programma op Call TV, 's ochtends van tien tot twaalf. Mijn eerste interviewgast was Guus Meeuwis. De eerste die mij bezocht toen ik 's middags weer thuis was in Zandvoort, was Leo Driessen. Hij was mijn redacteur. Later kwamen Wilfred Genee en Peter van der Vorst. Jeroen van der Boom.

Ik werkte niet harder dan anders. Ik deed gewoon dat programma. 's Avonds had ik het moeilijk, als ik alleen thuis zat. Maar ik bleef doordeeweeks in Zandvoort, en was alleen op zaterdag in Groningen. Ik had van de krant tijdelijk vakantie gekregen. Ik pakte de draadjes weer op. Toen ik om half tien de studio binnenstapte, was de eerste die ik tegenkwam Guus Verstraete. 'Hallo pik, wat goed dat je er bent.' Dat heb ik Simone Kleinsma onlangs nog geschreven toen Guus, haar man, is gestorven. Guus is me buitengewoon dierbaar geweest. Hij bleef altijd 'Pik' zeggen. 'Hallo Pik', op premières en zo.

Bij de *Soundmixshow* was hij een van de regisseurs, naast onder anderen Bert van der Veer. Met Guus was dat heel prettig werken. Met Bert van der Veer niet. Die heeft een boek geschreven over televisie en over de *Soundmixshow* en hij heeft het bestaan om mij daarin niet te noemen. Dat is geen ijdelheid van mij. Dat is geschiedvervalsing. Ik heb daar zeventien jaar lang een rol vervuld. En dan niet één keer noemen dat ik daar al die jaren juryvoorzitter was. Ach ja, herinneringen, ik koester ze niet, maar ik

heb ze in mijn hoofd als gebeurtenissen die mijn kijk op het leven hebben bepaald. Logisch toch?

Als journalist en theatercriticus probeer ik gladgestreken stukjes te vermijden. Ik ben een beroepskijker die altijd liefhebber is gebleven. Ik ben een interpretator. Is dat een woord? Ik interpreteer wat is beoogd. Wat bedoelen ze, wat willen ze, wat maken ze ervan.

Ik kom bij amateurvoorstellingen waarbij ik denk: hebben die mensen wel enig idee wat daarachter zit? Waarom doen ze wat ze doen? Waarom spelen amateurs musicals – dan heb ik het niet over GOOV met zijn beroepsmatige kern van *creatives* – waarvan de uitvoerenden zeggen dat ze niet van musicals houden, dat ze er ook nooit komen en die vervolgens beginnen te ketteren op Joop van den Ende, terwijl die prachtige voorstellingen heeft gemaakt, waar ik ze nooit aantref. Ze hebben de musical *De Jantjes* in Eelde-Paterswolde uitgevoerd, waarbij de hoofdrolspeelster van tevoren zei dat ze beter was dan Willeke Alberti. De feiten wezen in een andere richting. Tijdens het Bloemencorso heeft ze me nog eens aangewreven dat ik dat had geconstateerd. Je hoort bij amateurs altijd: ‘Ja, maar ze zijn toch heel enthousiast.’ Ja, als ze dat óók nog eens niet waren.

Ik kijk naar wat klopt, wat niet. Deugt het inhoudelijk, is het tekstueel verantwoord? Ik ben heel erg op techniek. Ik ben niet van onvolwaardige voorstellingen die zijn gebaseerd op goede bedoelingen. Dus Kiki Schippers vond ik niks. Wel heb ik gesignaleerd dat zij tot slot een prachtig liedje had. *Er spoelen mensen aan*. Met dat liedje won ze de Annie M.G. Schmidt prijs. De signaalfunctie is heel belangrijk, de vraag of ik een opinie te bieden heb. Spijt van een recensie heb ik nooit gehad. Misschien moet ik tot mijn spijt zeggen: nee, nooit. Misschien heb ik weleens een minder sterke tekst geschreven, er wel eens mee geworsteld om het goed op papier te krijgen, maar spijt, nee.

Ik heb wel verwijten gekregen. Neem mijn laatste recensie van het openluchtspel in Ruinen. Twee sterren? Ja, het waren twee sterren. Dan herinner ik me de woorden van Ton Schuurmans, die zei: ‘Jacques wil graag pleasen, maar als het niet kan is het jammer. Dan maar niet.’ Want dat is de taak. Die sterren boven een recensie zijn een aangenaam hulpmiddel en herkenningspunt, waarvan veel mensen de draagwijdte niet kennen omdat ze het stuk eronder misschien niet lezen. Paul de Munnik had kort geleden

veel plezier van mijn vijf sterren, omdat ik hem ermee heb erkend als soloartiest.

Ik stuur de recensies naar de producent van een voorstelling. Naar alle, behalve die in het Noorden, daar moeten ze de krant zelf maar lezen. Ik stuur dan de hele krant op, ga niet zitten knippen. Soms stuur ik zo'n krant naar de uitvoerende artiest. Ik weet toevallig waar Brigitte Kaandorp woont, en haar heb ik zo goed leren kennen, met presentatieoptredens bijvoorbeeld. Hetzelfde is het geval met Erik van Muiswinkel. Ongeacht de kwaliteit. Ik heb mijn laatste recensie van Marc-Marie Huijbregts naar zijn producent gestuurd. Die recensie was niet heel goed. Marc-Marie Huijbregts reageerde per mail waarin hij schreef: 'Dat viel mij tegen. Maar je had een interessante opmerking dat je mijn zingen in het slotnummer zo goed vond. Dat heb ik nog nooit over mezelf gelezen, en ik heb toch het gevoel dat ik daar iets mee moet doen.' Ik heb hem teruggeschreven dat ik het heel sportief vond dat hij reageerde. Dat doet dus niemand. Ja, in het verleden Liesbeth List. Verder niet. Dat geeft ook niet. Maar ik vind dat de krant gelezen moet worden in het Westen.

Kijk, deze advertentie met een affiche van *De Grote Drie*, een prachtvoorstelling over Conny Stuart, Adèle Bloemendaal en Jasperina de Jong. *Dagblad van het Noorden*, vier sterren, prijkt er opvallend op het affiche. Dit heeft niets met Jacques d'Ancona te maken. Ik ben blij dat mijn naam er niet bij staat, ongelofelijk blij dat deze advertentie in de *NRC* staat, in *Het Parool*, in *De Telegraaf*, met de titel *Dagblad van het Noorden* erin. En zo staat het ook op billboards langs de wegen.

Dat gebeurt ook met andere producties. Bij *Watskeburt* bijvoorbeeld. Daarom stuur ik mijn stukken altijd op. Zodat de producenten mijn recensies in hun aanprijzingen kunnen gebruiken. Ik heb heel wat van deze pagina's bewaard. Soms leg ik ze bij de hoofdredactie neer. Om het effect aan te tonen. Het gaat niet om mijn naam.

Ik heb kisten vol artikelen. In het begin ondertekende ik met met 'A'. Daarna met 'JJA'. Vervolgens met 'JJdA'. Tot ze zeiden, kom op, je bent zo herkenbaar: met hele naam. Mijn begin was aarzelend, ik kreeg de moeilijkste voorstellingen, studentenvoorstellingen, met progressief repertoire. Ze speelden ook *Wachten op Godot*. Ik heb allerlei voorstellingen voor het eerst bij studenten gezien. Jeannette Straatemeijer-

Van den Akker maakte die voorstellingen, voor een klein theatertje in de Poelestraat, waar eerst Hotel Hofman stond. Ik schreef op wat ik dacht. En leerde er verstand van te krijgen. Ook van ingewikkeld theater. De professionals speelden toen nog boulevardtoneel. Mary Dresselhuys. *Van de brug af gezien* en *Wie is bang voor Virginia Woolf*, dat waren grensverleggende stukken, waar veel meer achter zat dan alleen de uitgesproken tekst. Aktie Tomaat, als protest tegen de ouderwetse theaterkeuzes, schudde me wakker. Was ik daar wel in mee gegaan? Had ik dat wel aan gevoeld, dat dit leefde onder de mensen? Nee, dat voelde ik niet genoeg. Dat is heel belangrijk geworden voor mij, dat we mensen wijzen op stilstand. We mogen niet verzanden, we moeten blijven beseffen wat toneel kan betekenen.

Ik heb veel commerciële stukken gezien, niet-gesubsidieerd, zoals een schitterende voorstelling van Haye van der Heijden, *Jaloezieën*, met Annette Nieuwenhuizen. En *Het Huis van Bernarda Alba* met Anne-Wil Blankers. Ik weet vaak de plaats delict nog. Hoogeveen of Chasse Breda. Bij een première van Herman Finkers in Apeldoorn had ik eens niet zo'n goeie plaats, ergens op rij 23, achterin. Ik was alleen. Na de pauze zag ik dat op rij 12 een stoel links vrij was. Mijn recensie was aardig, niet geweldig. Herman bleek boos omdat ik na de pauze weg was. Wat niet zo was geweest. Aantoonbaar. Dat is weer goed gekomen.

Ik zat in de jury van de *Parade der Besten*, een TROS-programma. Han Peekel heeft mij ervoor ontdekt. Die had ook het programma – hou je vast – *Peekel Ongezouten*. Een jongen uit Meppel won, dus niet Hans Klok, die ook meedeed. 15 jaar oud was hij. En hij had al een fanclub. Pa Klok moest die fanclub ervan weerhouden lelijke dingen te veroorzaken ten opzichte van mij.

Ik heb Hans Klok erna zijn hele leven gevolgd, al zijn voorstellingen gezien, en potverdomme, hoe hij dat toch allemaal geflikt heeft! In dat ene, beperkte kader. Dat van de magie. Bij magie draait het slechts om twee woorden. Verdwijnen en verschijnen. Iets verdwijnt en iets verschijnt, en dat moet je dan niet kunnen zien. Mensen vragen: hoe doet hij het? Dan zegt Hans Klok: 'Goed.' Hans heeft een mooie definitie overgehouden aan spelen in Groningen. Hier kwam een man op hem af die op z'n Gronings zei: "t Is bedròòòg!"

Hij herhaalt ook altijd wat ie gehoord heeft van Janneke Brakema, de vrouw van Johan. ‘k Ben er zoooo flauw vááán...’ Als Hans na maanden weer eens belt, is dat het eerste wat hij zegt, zonder zijn naam te noemen: ‘Ik ben er zoooo flauw vááán.’

De theaterperiode is natuurlijk begonnen met Sonneveld, Kan en Hermans, van wie ik de eerste twee niet heb gerecenseerd. Toon Hermans wel. Die heeft op het toneel van de Stadsschouwburg gezegd, na de minder goed uitgevallen recensie van de dag ervoor: ‘Daar zat ie!’ Daarna kwam de musicalperiode. De eerste die ik zag was *Heerlijk Duurt Het Langst* van Annie M.G. Schmidt en Harry Bannink, en parallel daaraan *Anatevka*, ook vijftig jaar geleden, in Geert Teis, waar Tim Kuik directeur was. Met in de hoofdrol Lex Goudsmit.

Je moet je kracht houden als recensent. Nooit behaagziek achterover leunen. Eberhard van der Laan zei in *Zomergasten*: ‘Als je achterover leunt, ben je het al kwijt.’ Dat was zo’n mooie quote, die moest ik onthouden. Zeker droom ik weleens weg. Dan is dat te wijten aan de kwaliteit van de voorstelling. Dat houd ik staande. Dat ligt niet aan mij. Je moet goed kijken, goed luisteren. Ik herinner me dat ik tien jaar geleden Eric van Sauers zag. Die praatte dan als een soort donkere man. Daar ging het programma over. Het was me niet eens opgevallen dat hij zelf donker was. Dan denk ik, hou toch op Eric, te kloten. De neiging bestaat dat nog steeds voort te zetten. Jandino Asporaat, en diverse anderen. Ali B, dat is de beste – hij maakt een goeie voorstelling en heeft het juist níet alleen over Marokko, over discrimineren.

Ik ben fit, maar ik moet er ook voor zorgen mezelf in de gaten te houden. Dan komt ook het woord stoppen in beeld. Wie regisseert mij? Ben ik in staat mezelf te regisseren? Doen jullie dat als cultuurredactie? Doe jij het? Doet de hoofdredactie het? Hans?

Natuurlijk ben ik daarmee bezig. Tegen je tachtigste gaan ze je dat inwrijven. Wanneer stop je? Ik moet het cliché vermijden van ‘dan ben ik liever in één keer weg’. Maar het is wél zo. Vandaar dat ik met GOOV heb afgesproken dat er wél een voorstelling is van *Jacques J.* als ik 14 september niet haal. Maar géén minuut stilte! Ik hou er geen rekening mee, maar als je reëel bent, kan het gebeuren. Het kan ook om tien voor vijf straks gebeuren. Het is niet uit wanhoop, niet uit een depressie, niet uit

verval van krachten, want het tegendeel voel ik. Maar ik heb wel mijn medici uitgenodigd voor de première. Dus de uroloog, die mij van problemen heeft afgeholpen, bij wie ik elke drie maanden op consult ga. ‘God, dat zou ik zo enig vinden’, zei hij. Nou, dan doen we dat dokter Wiarda, zeg maar Hylke. En mijn beide huisartsen, die een gedeelde praktijk hebben, man en vrouw, en mijn buurman die keel-neus-oorarts is.

Ik denk wel dat ik ertoe in staat ben, dat mezelf regisseren. Ik voel wel aan wanneer ik namen niet meer weet, dat mijn geheugen voor feiten, namen en gebeurtenissen wegzakt. Als ik vrienden meemaak, die om de haverklap zeggen: ‘Weet je wel, die van tv, ja, je weet wel, die vrouw die ook...’ Ja, zeg het maar, Anouk, Glennis Grace, wie bedoel je? Dat wil ik voor zijn. Als ik de combinaties niet langer kan maken, dan is er iets mis. Hans Beerekamp, de televisierecensent van de *NRC*, moest stoppen. Op doktersadvies. Die was een beetje obsessief geloof ik. Zo ver wil ik het niet laten komen.

Ik weet al wel welk lied ik op mijn uitvaart wil. Dat is mijn favoriete cabaretlied, mijn lijflied, *De zwarte doos*. Gezongen door Adèle Bloemendaal. Het is een tekst van Jacques Klöters op muziek van Martin van Dijk.

*Er is een vliegtuig neergestort vlakbij een bos
Het is daarstraks verdwenen van het radarscherm
De brokken liggen rond tot aan de snelwegberm
De lijken ruiken naar parfum en calvados
De reddingsploegen zoeken naar de zwarte doos
Een flight recorder waar het laatste uur op staat
Vertelt de rampenonderzoeker schaamteloos
Wat of een vliegtuig voelt dat net te pletter slaat*

*Ook in mijn leven vonden heel wat rampen plaats
Hoe vaak verdween ik plotseling niet uit het zicht
Lag ik weer eens in stukken in het ochtendlicht
Juist als het goed gaat word ik tegendraads
En ieder loopt te zoeken naar die zwarte doos
Die zwarte gast die straks mijn vluchtgedrag verklaart
Tot dan verzinnen de experts maar schaamteloos
Hoe of het voelt, over de kop slaan met zo'n vaart*

*Toch ben ik steeds na elke val weer opgestegen
Vloog zingend met hernieuwde kracht omhoog
Bij elk faillissement hield ik mijn ogen droog
En ook een felle brand ben ik gehard ontstegen
Nooit in het vuur gaan zoeken naar die zwarte doos*

*Ik wil niet weten wat mijn vluchtgedrag verklaart
Noem mij maar onbetrouwbaar en gewetenloos
Mij krijg je niet kapot, dat ligt niet in mijn aard.*

Vooraf die laatste drie regels. Ik vertelde Adèle dat ik het zo mooi vond. ‘Vind je dat zo’n sterk lied?’, vroeg ze. ‘Schat, dan zing ik het toch op je uitvaart!’

Dat is achterhaald. Door haar eigen dood.

Als ik gestopt ben, staan anderen klaar. Dat weet ik zeker. Ze houden allemaal van toneel, zeggen ze, van cabaret, zeggen ze, van musical, zeggen ze. Je kunt het aanleren, de kennis in combinatie met verwoorden. Je houdt jezelf tegen het licht als verschaffer van licht, van een opinie die hopelijk de moeite waard is om er kennis van te nemen. Op televisie, in de krant, op de radio. Daarna verdwijnt je in het duister. Want je bent geen uitvoerend artiest. Toch bewijst mijn carrière dat ik er hartstikke graag gestaan heb. Zoals in dat *Later is Nu*, in *Rocky Over The Rainbow*, en presentaties doen. Ik vind het toch hartstikke leuk wanneer ik in Delfzijl sta en daar voor tweeduizend mensen de Eemsmond Big Band presenteer. Er zijn natuurlijk een heleboel uitnodigingen die niet meer komen. Ook omdat ik niet meer op tv ben. Dat speelt een merkwaardig grote rol. Ja, daar heb ik wel last van. Want dan denk ik: waarom vraag je me daar niet voor, terwijl je dat twee jaar geleden nog wel deed? En ik kan het wel.

Jacques in Later is Nu. Foto: Danny van den Berg

Janine Abbring gaat nu een grote periode tegemoet. Ze krijgt dankzij haar presentatie van *Zomergasten* ontzettend veel aanvragen voor presentaties, wat ze uitstekend doet. We hebben heel goed samengewerkt, haar succes verbaast me niks. Ze heeft me bijzonder sterk begeleid bij het maken van een cultuurprogramma bij TV Noord. We hebben samen een ballonvaart gemaakt, met het legendarische interview met Bert Klunder. Dat moet je opzoeken op YouTube! Daar hoor ik nog elke week iets over van intellectuelen. We lieten Klunder, een cynische man, aan het woord terwijl wij alleen maar zwijgend naar hem keken. Ik wist dat hij op dat moment een deel van zijn programma deed. Dat liet ik dus gaan. Ik heb hem een vraag gesteld, daar gaf hij een antwoord op van 3, 4, 5 minuten. Legendarisch.

Ik kijk het niet terug, want ik hou niet van mezelf. Ook niet van mezelf op televisie. Ik vind mezelf niet zo heel aantrekkelijk om naar te kijken. Ik geniet wel van de aandacht. Ik vond het prachtig om als scheidsrechter met de bal in mijn handen met die twee elftallen het veld op te komen. Die bal

hield ik vast tot op het moment dat mij paste. Pas bij de toss gaf ik die bal af en mochten ze er even mee intrappen. Ik vond het ook prettig dat als ik de munt bij de toss liet vallen, iemand zo correct was hem uit het gras op te rapen. Ik zie bij de jongens die ik begeleid dat ze dat niet meer doen. Vandaar dat veel scheidsrechters de munt op hun hand klappen.

Wim Sonneveld, Toon Hermans, dat zijn monumenten die langzamerhand in verval raken. Ze horen bij de besten. Dan noem ik ook Robert Long, die helaas vergeten is. Dat is ontluisterend. Ik was bij zijn debuut en op zijn begrafenis, met Sandra Reemer, Henk Krol, in Den Haag, op een chique begraafplaats. Na hem komt de categorie Herman van Veen, Paul van Vliet, Freek de Jonge en Youp van 't Hek. Dat is een generatie. Daarna volgen, ik ga nu rubriceren, Theo Maassen en Hans Teeuwen, buitengewoon progressief, agressief, tijd omspannend, uitdagend, provocerend – enorm. En dan heb je een ontzettend grote categorie van solisten, want duo's zijn er haast niet meer. Ja, Yentl & De Boer, prachtig, goeie wijven, wat een talent. De groepen zijn bijna weg. Alleen NUHR is overgebleven. In mijn tijd had je natuurlijk Don Quishocking en Ivo de Wijs. Ivo de Wijs is nog steeds grandioos in zijn teksten. Solisten van formaat waren Jasperina de Jong en Adèle Bloemendaal. En ja, waar moet je nu terecht – Sanne Wallis de Vries. Bert Visscher... Dan kom je bij de minder goede zangers. Karin Bloemen, die wel.

Bert Visscher en Jochem Myjer, tsjonge ja. Bertje Vis is ook een verhaal apart zeg. Ik heb hem gevolgd vanaf zijn zestiende. Al met al veertig jaar. Jochem is een exponent van het genre Bert Visscher. Hij is alleen een fase verder. Bert zit nog heel erg op de visualisering, Bert maakt heel groot theater, Jochem zoekt het in een waanzinnig groot decor. Voor de rest ruist het inderdaad van de solisten, en dat moet ik weleens naslaan. Wie is die nou? Wat is dat? Wat doen ze? Herman Finkers is een bijzonder geval. Hem heb ik meegemaakt in het Kruithuis in Groningen, debuterend met gedichtjes. *Na de Pauze* van Finkers was een fantastische voorstelling. Die heb ik nog op tekst in de kast liggen. Hij was ook grandioos in zijn oudejaarsvoorstelling. Briljant. Net zo briljant als Claudia de Breij is. Buitengewoon sterk.

Maar de allerbeste, dat is Freek. Hij is de meest veelzijdige. Niet alleen de briljante mono-Freek, de soloconferenties, maar zijn grote theatrale aanpak, op z'n eentje. O wacht! Op gelijke hoogte, door de wijze waarop de

muzikaliteit doorspeelt in zijn werk, staat Herman van Veen. Met liedjes, conferences, muzikaal ensemble en ook grote acts – je moet Herman en Freek in kwaliteit echt naast elkaar zetten. Herman is internationaal getint, Freek is geen seconde te onderschatten als theatermaker en opinievormer. Al had hij in die laatste rol best iets minder vaak op televisie mogen verschijnen. Maar ja, hij heeft de aardbevingsproblematiek van Groningen toch op prachtige wijze landelijk onder de aandacht gebracht. Met nieuwe vormen, om zo de ellende voor het voetlicht te brengen.

De Tweeling is, behalve een van mijn favoriete boeken, een van mijn lievelingsmusicals. De beste Nederlandse productie. Samen met Billy *Elliot*. *Les Misérables* was waanzinnig mooi. En *West Side Story*, een onvergankelijk Romeo & Julia-verhaal, met die prachtige muziek van Bernstein. Ik ben in alle opzichten benieuwd naar de musical over Annie M.G. Schmidt, met Simone Kleinsma in de hoofdrol. Het is haar eerste grote rol na de dood van Guus Verstraete. ‘Ik moet dat doen’, zei ze.

Jacques in de TV Jury

Op ingezonden stukken reageer ik nooit. Vroeger kwamen er overigens veel meer reacties dan nu. Voor de makers en uitvoerenden zijn recensies van het grootste belang. Als recensent lever je niets in cadeauverpakking af. Ze vragen na afloop vaak wat je gaat schrijven. Geen idee. De eerste zin bepaalt het stuk. Je moet nu sterker schrijven dan vroeger, toen er nog een complete correctieafdeling was. We werkten eerst nog op schrijfmachines, op een Adler. Dan trok ik na een eerste mislukte zin het papier eruit. En verder wegkwasten met dat witte goedje, Tipp-Ex. Nadeel aan die correctieafdeling was alleen dat ze het woord ‘impresario’ consequent wijzigden in ‘impressario’, met dubbel s. Dat was er niet uit te slaan.

Ik heb ook geleerd moeilijke constructies en moeilijke zinnen te vermijden. Ik kreeg te horen dat gewone mensen het niet meer konden lezen, dat het te veel een beschouwing en een filosofie was. Hoofdredacteur Ger Vaders leerde me op te houden over de techniek. Hou op over die lamp die het niet

deed, mensen willen lezen over wat ze gezien hebben, en schrijf vooral ook voor de mensen die de voorstelling níet gezien hebben. Het moet ook voor hen herkenbaar zijn. Ik weet dat als ik vier sterren geef sommige mensen denken: daar moet ik niet heen, dat is niet mijn koppie thee. Anderen denken bij twee sterren: dat moet iets voor ons zijn! Die hebben een andere smaak.

Ik was blij met Ola Mafaalani bij het NNT. Ze was inspirerend, getuigend, en kwam met een nieuwe manier van voorstellingen maken die totaal anders was dan wat noordelijke gezelschappen eerder lieten zien. Ik vond het mooi dat ze zelfs de voorstelling hebben gespeeld die ik heb aangekaart. *De Twaalf Gezworenen*. Ik was uitgenodigd om met Ola te komen praten over toneel. Wat vind je, wat zie je. Op zeker moment vroeg ze: 'Jij hebt zoveel gezien, wat vind je dat we nog eens moeten spelen?' *De Twaalf Gezworenen*, zei ik. Een stuk in deze tijd over rechtspraak, geactualiseerd, over hoe die is veranderd. En verdomd, ze gingen het doen.

Ik wil hier een lans breken voor componist Reinout Douma en decorontwerper Janco van Barneveld. Allebei uit Groningen. Dat zijn mensen die zulke verbluffend mooie dingen doen en in de bloei van hun leven zijn. Ze kunnen zó veel. Het spreekt aan, het heeft kwaliteit en mankeert technisch nergens. Waar Reinout de tijd vandaan haalt, geen idee. Hij is ook nog coach van Jochem Myjer. Reinout is altijd welwillend, aanspreekbaar, aardig. Ik ben blij dat hij naar de première komt.

Heb je Janco's tandwielendecor bij de openluchtvoorstelling *Jan Brons is terug* in Appingedam gezien? Fantastisch! En zijn werk bij de Shakespearevoorstellingen in Diever? Waanzinnig mooi. Kijk, dat Reinout zoveel doet, daar gaat het niet om, maar wel om dat het kwalitatief allemaal zo ijzersterk is. Bij Theater te Water, met zijn Noordpool Orkest, zo veelzijdig. Hij heeft mij zeer voor zich ingenomen. Door het werk, maar ook als persoon.

We gaan niet voor glamour in dit vak. Dus ik moet mensen steeds mijn affiche uitleggen. Dat van de musical. Er zijn van mij heel mooie foto's te maken. Dus ik vertel steeds opnieuw dat het een anti-glamouraffiche is. Met al die rimpels. Meer dan ik heb. Met haar dat niet helemaal goed zit. Zodat steeds de vraag komt: is dat nou degene die jou speelt? Talloze keren. Nee, dat ben ik zelf. Waarom zo'n lelijke foto? Ik wilde geen glamour, niet

glad, niet bijgewerkt of geretoucheerd. ‘t Kan veel mooier, maar dit is zó’n sprekende foto! Dit affiche langs de straten, daar kijk je toch zeker naar? Mensen die er enig verstand van hebben vinden het mooi. Anderen niet.

Zo zijn ze er ook die zeggen hoe enig ze het vinden dat ze speciaal voor mijn verjaardag die musical hebben gemaakt. Ik zeg dan: dat is helemaal niet zo. Die musical is niet voor mij. Kennelijk hebben ze in mijn leven inspiratie gevonden voor een musical. Ik bemoei me er verder ook niet mee. Ik ken de hoofdrolspeler. Althans, een van degenen die mij speelt. Jan Visser. Er schijnen er meer te zijn, van verschillende leeftijd, maar dat weet ik niet precies. Dat hoeft ook niet.

De partner met wie ik nu al twintig jaar mijn leven deel, heb ik ontmoet in Bangkok. Hans. Hans Langhout. Ik logeerde daar bij vrienden. Er was met de kerst een feest van de Nederlandse ambassade en de KLM. Die vriend van me had relaties daar, en ik mocht mee. Ik kom op een tuinbankje te zitten. Achter mij verschijnt een man met een mooie Hawaïaanse blouse. Zo eentje die wij een heel foute blouse noemen, van Thaise makelij. Met van die grote bloemen. Hans heeft later eens gezegd: ‘Jacques dacht: daar komt de band aan. Zo’n Hawaïaanse kutband.’ Ik heb een geweldige hekel aan Hawaïaanse muziek.

We zaten op dat tuinbankje, rug aan rug. Er was een vrouw op die ambassade die ernstig beschonken was en zich raar gedroeg. Ze begon enorm te zaniken. Hadden we een tweegesprek over: hoe krijgen we dat mens hier weg. Mensen die dronken zijn – ik drink zelf niet of nauwelijks – daar heb ik helemaal niks mee. We kregen die vrouw weg en raakten verder aan de praat, waarop Hans ineens dacht: ‘Jezus Christus, dat is die zeikerd van de *Soundmixshow*...’ Maar het werd een leuk gesprek.

Hans ging de volgende dag terug naar huis. Hij woonde toen in België. We zeiden: ‘We zullen we elkaar nog eens bellen.’ Toen ik weer in Groningen was, hebben we inderdaad gebeld, en ik schreef hem wel eens een brief. Er was een voorstelling in Breda, met onder anderen Sylvia de Leur, waar ik hem mee naartoe nam. We werden betrap door de bladen. Nou ja betrap, we waren daar samen, meer niet. Maar je wordt *ge-out*. Ik vond het leuk. Hans is direct, voordat het in de bladen zou verschijnen, naar zijn moeder gegaan. Hij wilde niet dat ze het zou lezen zonder dat hij iets had verteld.

Hij zei: 'Ik moet je wat vertellen.' Zijn moeder trok wit weg. Toen vertelde hij over mij. Waarop zijn moeder reageerde met: 'Godzijdank. Ik dacht dat het om Paul de Leeuw ging'.

Jacques met Hans

Ik ben nooit slecht in de bladen gekomen. Ik ben nooit van de weg gehaald. Ik heb verplichtingen. Ik wil niet als Ron Brandsteder, Dries Roelvink of René Froger worden. Met uitglijers. Ik heb een lyme-infectie gehad, waardoor ik eruit ben geweest. Ik ging wel naar voorstellingen en premières toe, en zo kwam ik wél in de bladen, omdat ik een vreemde poot had. Ik liep rond met een naald, die bleef er in zitten. Elke ochtend kreeg ik een infuus, vandaar. En dus was ik voor de bladen ineens lyme-deskundige. Lyme, Jacques, vertel eens, wat kun je eraan doen.

Hans is voor mij de criticus achter de criticus. Hij geeft aan wat ik moet doen, wat niet, en dan met name wat betreft het opereren in het land. Niet zozeer met de recensies. Wel als hij meegaat. Dat gebeurt niet zo heel vaak, omdat hijzelf zijn theaterwerk heeft, en zijn acties doet. Maar als hij meegaat, heeft hij natuurlijk een stem. Hij is een insider, een deskundige met wie ik na afloop doorpraat over wat we gezien hebben. We zetten onze observaties tegenover elkaar en dan kom je tot een confrontatie. Dat is het leukste. Wanneer je iemand meehebt die alleen maar zegt dat de voorstelling boeide, dat het *leuk* was, daarmee schiet je weinig op.

Een goede meekijker kan soms iets voor je blootleggen. De onderlaag van een voorstelling. Hans ziet veel, hoort veel, hij is slimmer dan ik. Hij is intuïtiever. Hij is natuurlijk ook dertig jaar jonger. Dat is geen bekentenis, maar een erkenning van kwaliteit. Hij kan mij dingen meedelen die zeer de moeite waard zijn.

Ik zit niet met dat leeftijdsverschil. Hij wel, waarschijnlijk. Natuurlijk word ik ouder en trager. Op onze vakantie naar de Caraïben was ik soms, nou ja, bijvoorbeeld wat zenuwachtig bij de douane. Dan legde Hans uit dat ik mijn paspoort moest omkeren, zodat het gescand kon worden. Met de door mij erkende onhandigheid was dit soort dingen altijd wel een probleem. Maar het wordt erger. Ik word trager. Niet zozeer met het vak. Maar in Amerika hadden we gesprekken die ik op sommige momenten moeilijker kon volgen dan vroeger. Het was een kans van een op een miljoen, maar er waren twee mensen aan boord die we twee jaar geleden hadden ontmoet op een Middellandse Zee-cruise. Hoe was het mogelijk. Hi you guys!! You're from Hollllaaaand! We hebben een paar leuke dingen met ze beleefd. Maar ik had momenten dat ik het gesprek niet kon volgen. Het niet snapte. Ze spraken heel nasaal Amerikaans. Soms was ik even niet snel, en dat erkende ik dan. Sorry, ik was er even niet bij, waar gaat het over... Ja, ik ben

trager, naar lijf en naar geest. Natuurlijk probeer ik dat te verbloemen. Zeker als ik in het openbaar ben.

De dertigers kennen mij niet meer. De ouderen wel. Je moet natuurlijk stralen. Zonder glamour moet je stralen. Nog steeds willen mensen selfies met me maken. Handtekeningen vragen komt niet meer voor, maar foto's des te meer. Dan antwoord ik, traditioneel: 'Wordt het daar leuker van? Wilt u dat echt? Pak dan het goeie moment, en kijk even of u tevreden bent'. Nee, ik hoef hem dan zelf niet te zien. Ik zeg eerst ook dat 't altijd leuker is om met een mooie vrouw op de foto te gaan. Of met een leuke jongen, voor zover in voorraad. Ik vind het vervelend om aan tafel te worden lastiggevallen in een restaurant. Dan vraag ik of dat na afloop ook kan. Als ze dan 'neemt u me niet kwalijk' zeggen, heb ik de neiging om daar 'nou, ik dacht het wel' overheen te gooien.

Ik heb geen spijt van de keuzes die ik in mijn leven heb gemaakt. Het is heel goed geweest dat ik niet ben ingegaan op het aanbod van Joop van den Ende om zijn hoofd public relations en voorlichting te worden. We praten over ongeveer twintig jaar geleden. Ik heb Joop in zijn directiekamer in de studio in Aalsmeer duidelijk gemaakt dat het een apart vak is. Dat voorlichting en pr iets anders is dan recenseren of een verslag maken. Joop zei: 'Je bent er geknipt voor, je bent representatief, je hebt goed je woordje klaar. Je bent snel.' Dank je wel Joop, ik ging het niet doen.

En zo ben ik ook niet bij *De Telegraaf* gaan werken. Ik was al aangenomen. Zonder sollicitatie. Ik dacht, ik kan niet doen wat ik zou willen doen. Dan moest ik over de sterren schrijven. 'Jij hebt al die nummers in je boekje', zeiden ze. Iedereen kent dat adressenboekje van me. 'Jij hebt al die nummers.' Ja. Maar ik schreef graag over theater, recenseren, verslaggeven, opiniërend, columnachtig. Maar in ziektes, gebroken benen, gebroken harten en zo ben ik iets minder sterk. Ik heb nog wel meningen gevraagd. Aan Jos Brink bijvoorbeeld. Die zei: 'Ja! Dat moet je doen.' Natuurlijk. Die dacht, dan heb ik er een mooie promotor bij. Seth Gaaikema reageerde tegenovergesteld: 'Nooit doen. Dat is helemaal niks voor jou.'

En ik heb het overlegd met Ton Schuurmans, onze hoofdredacteur. 'Je moet het zelf weten, doe wat je wilt doen, het enige wat ik kan zeggen: hier krijg je er geen cent bij, de doos is leeg.' Ton is altijd mijn grote inspirator geweest.

Ik ben geneigd om te zeggen dat de Stadsschouwburg mijn favoriete theater is. Ik voel me in Martiniplaza ook thuis. En Carré vind ik prettig. Daar hangt toch iets van de sfeer van een oude piste waarin modern theater wordt vertoond. Schouwburg Ogterop in Meppel is mij dierbaar, VanBeresteyn in Veendam net zo. Vergeet niet, wij hebben als recensenten altijd goeie plaatsen. Zit maar eens op rij 23. Of ga eens op het balkon zitten, als het niet rij 1 is. Artiesten voelen het als er intimiteit heerst. Het welbekende cliché van Carré als huiskamer. Wat natuurlijk niet zo is. Ga daar maar eens naar boven. Zit beneden in die zaal en kijk eens om. Zo is het ook met het derde balkon in de Stadsschouwburg Groningen. Ik denk nog weleens aan de kwalificatie uit de mond van voormalig directeur Thom van der Goot. Hij had het over 'onze luisterplaatsen'.

Ik zit altijd aan de buitenkant van de rij. Niet om urologische problemen, wegens claustrofobie. Ik denk dan niet aan brand, niet aan onheil, maar gewoon dat ik er niet uit kan. Ik vraag bij alle voorstellingen, bij alle premières waar ik heenga altijd om kaartjes voor de buitenkant. Dat vind ik lekker. Bovendien ben je in de pauze als eerste bij de buffetten.

Met mijn beroepsdeformatie ga ik ook naar voorstellingen waarover ik niet hoeft te schrijven. Ik ga graag naar ballet. Klassiek, modern. Fantastisch. Dan hoeft ik me niet te verliezen in oordelen, want ik weet er geen donder van. Ik kan alleen zeggen of ik iets voel of niet. Mijn zwakte is operette, mits goed gedaan, met goeie muziek, goeie stemmen, een goeie sopraan of tenor. Oude man spreekt. Operette bestaat haast niet meer.

Ik kan nog altijd goed meegaan met de jonge artiesten. Vergeet niet, ik werk met jonge scheidsrechters van 19 tot 24 jaar. Ik heb een enquête laten houden bij de KNVB. Hoor eens jongens, moet ik hiermee doorgaan, wordt opa hier niet te oud voor. Hij is bijna 80. Maar die jongens vinden het juist heel goed gaan. Je hebt een heel modern gesprek, zeggen ze, je bent kritisch, exact en heel erg detaillistisch. Je ziet hoe een scheidsrechter loopt, hoe hij kijkt, hoe hij fluit en je ziet wat hij doet als de bal onderweg is. Hoe hij met de spelers omgaat. De communicatie is een belangrijk punt.

Door mijn scheidsrechterscarrière boven alles te laten prevaleren heb ik nog nooit een glas bier gehad. Ik dacht: ik moet een goeie conditie hebben, dus niet gaan drinken. Dus als ik een keuring heb en ze vragen me hoeveel ik drink, dan zeg ik drie glazen. Per dag? Nee, per week. Hooguit. En hoewel

ik dus ook geen jenever drink, ben ik toch ambassadeur van het Jenever Genootschap. Mijn vader dronk graag een goeie oude jenever uit het ijs. Ik niet ééntje. Maar de jaarlijkse bijeenkomst is een groot feest. Dat ik die jenever laat staan, heeft niks met lichamelijk ongemak te maken. Ik kan drinken wat ik wil, maar ik vind het gewoon niet lekker.

Een sigaartje na twaalven, eentje, daar hou ik van. Ik heb, in deze laatste uren, ongelofelijk veel gerookt. Moet dat erin? Dat ik 's nachts op de redactie stiekem een sigaartje neem? Nou ja, zolang daar mensen zijn rook ik niet. Dat kan natuurlijk niet. Nooit voor één uur. Maar dan vind ik het wel leuk. Mijn as komt, let op, in het blikken doosje van mijn sigaartjes. Voor ik vertrek komt het peukje onder de kraan en de as gooi ik onvindbaar weg. Sigaren ja, kleine. Thuis heb ik grotere, mooie. De Johan Derksen-sigaar, zeg maar. Ik koop ze soms nog bij Homan op het Zuiderdiep. De kleintjes die ik hier nu rook kun je bij elk benzinstation kopen. In een rookruimte zal je mij niet vinden. Daar kom je smerig stinkend uit.

Van mijn vader heb ik weleens een sigaretje meegepakt, om stoer te doen. Daarna nooit meer. En als je ziet hoeveel Hans gerookt heeft, pfff, heel veel. Hij is gestopt, er onder de spanning van zijn vorige theaterproductie weer mee begonnen, maar driekwart jaar geleden is hij er opnieuw mee opgehouden. Hij heeft weleens zin, 's avonds, maar hij doet het niet. Ook niet op Sri Lanka, vraag ik hem, als hij daar wekenlang helpt met het opzetten van scholen? Nee. Hij koopt ze niet. Dat vind ik zo knap. Discipline!

En dat herken ik van mijn werk. Je moet er staan. Je kunt het je niet permitteren om halfbakken in de zaal te zitten. Of om helemaal niet te komen. Het is je werk en dat moet je professioneel uitvoeren. Glamour of populariteit ontleen je niet aan dat wereldje. Toch maak je er ongewild toch deel van uit.

Want ze hebben je nodig.”